

Luceafărul

Săptăminal editat de Uniunea Scriitorilor din Republica Socialistă România

Diversificarea inițiativelor culturale

nota comună a multor debateri publicate în presă pare a fi generalitatea lor. A la scoală din abstracțiune, a le aplica pe un teren cit mai ferm înseamnă a le da justificarea realității. Mesele rotunde, în care toți participanții, indiferent de vîrstă și titlu, au drepturi egale, sînt dezbaterile care atrag cel mai mulți cititori. Condiția este ca ele să aibă o temă importantă sau oportună și să aibă o dezbateră fără a ocoli dificultățile pe care le ridică în chip firesc. Dialogul între participanți să nu fie o fleșie, dezacordul de opinie să fie bine formulat și susținut, iar tema discutată abordată frontal.

Cititorul are nevoie de orientare în literatura care se scrie astăzi și viteazitatea schimbului de opinii dintr-o masă rotundă este mai eficace decît o suită de articole, cu toată superioritatea evidentă a acestora în materie de aprofundare și de precizie nuanțelor. O discuție se îndreaptă mai fără ocol, fără menajamentele și precauțiile pe care le presupune articolul, studiul etc., către chestiunile cele mai litigioase. Vorbim aici, desigur, despre adevăratele mese rotunde și nu despre cele care enunță teme pentru a repeta în legătură cu ele lecuri comune, care simulează discuția și mimează controverse. Sînt ineficiente dezbaterile care se reduc la curgerea unor monologuri previzibile, unul lîngă altul pînă la sfîrșit, unde concludia, departe de a le împăca, le subînțiază disparitatea.

Soluția optimă este apelul permanent la exemple. Nu se poate concepe o discuție despre literatura contemporană fără a numi scriitorii, fără a cita titlurile de opere, fără a rosti judecăți de valoare. Nu se poate face o discuție de istorie literară fără a procedea la delimitări limpezi față de opiniile anterioare asupra temei dezbătute, fără a discuti în fel de necesare în fenomenul contemporan. Menționarea la nivel teoretic, exclusiv la acest nivel, este o capcană pentru aceste discuții.

Revista noastră a încercat pe diverse căi să analizeze, să propună atenției cititorilor probleme de istorie literară. O tentativă a fost aceea de a analiza, rînd pe rînd, seriile de opere din scrierile români cel mai impozant, alături de o analiză a exegezelor lor. Arhizel, Agărbiciu, Hortensia, Papadimitrie, Bengescu au trecut prin acest examen al circulației lor prin ediții și interpretări critice. Se impunea însă o discuție mai largă asupra problemelor generale de istorie literară, asupra procesului de editare și reeditare a literaturii noastre majore, fie ea clasică sau nu. Despre valorificarea moștenirii literare s-a vorbit mult. Ideea că moștenirea literară e vastă dar cu valorificarea trebuie să fie exigentă, a patronat acțiunile de reeditare, de reconsiderare a scrierilor români. S-au făcut foarte multe ediții, mai bune decît edițiile anterioare, din multe puncte de vedere, s-au propus atenției din nou scrierile prezentate înaintea unui pur și simplu ignoranț. Dar și o parte din aceste ediții incomplete suferă de o anume parțialitate, ele nemijlocit o cunoaștere completă a scrierilor în cauză, producînd o imagine adesea simplificată destinului lor creator și o lacunară imagine a opereii proprii. Chiar și edițiile de dată mai recentă, mai generoase, în care dezideratul ediției complete, științifice este vizibil, recomandate ca ediții de referință, sînt nu o dată întreprinderi incomplete. Problema reabilitării tipului de ediție cu adevărat științifică se pune azi mai mult ca oricînd.

Alte chestiune este aceea a scrierilor pe care

Luceafărul

Continuare în pag. a 7-a

Vederea mării

chi al pămîntului în care fierbe un mult etern este marea.

Nimic nu mi s-a părut vreedată mai umilitor decît să stai — fără mijloace tehnice care fac forța omului — dinuar în fața mării. Dacă spiritul poate coordona și ordona materia, atunci numărul, mulțimea, imensitatea cantității, forța incensurabilă impun, de cele mai multe ori, definitiv. Ce poate însemna un om în costum de baie în fața mării sau pe valurile ei; în ipostaza aceasta marea este invincibilă. Pe cînd pescăreștii bîtrîn în barca lui are minimum de siguranță, deci maximum.

Mină lîngă mină, timp lîngă timp, trup lîngă trup, lumea de pe plajă pare un urias furnicar bizitor. Nu dimensiunile reduse ale plajelor determină constituirea acestui furnicar omenesc, ci imensa și amenințătoare singurătate a mării. Ziua, de multe ori, am văzut-o liniștită ca un copil adormit; suprafața ei părea mai întinsă și mai dreaptă decît liniile care transferă ființa de la doi ochi la alți doi ochi. Dar totdeauna seara, sub influența altor condiții, apele rămase în întuneric sînt cufurșate de o neliniște de ființă părăsită, și o forță, pe care noi le o atribuim lor, le înalță și le izbește în cai de beton și fier de la țarm, pulverizîndu-le; atunci marea este o scroafă cosmică ce-și devoră puli (care se mîncă în întreg) și în furia ei nemăsurată — ca într-un sălaş prea strîmt — trupu ei pare a se lovi concomitent de mai multe planete. Marea are o tendință cu totul creatoare în ordinea materiei: zbuclumul ei tînde să umple golurile universale. Unul din cele mai potrivite gînduri cu starea mării mi s-a relevat cîndva într-un vers al lui Ion Gheorghe: Marea — această neșazăre de veel a materiei.

În diminețile liniștite soarele face evident, prin coloratura suprafeței, relief subarinar inaccesibil pentru noi; protuberanțele subacvatice dau etajelor superioare ale apelor nuanțe luminoase, iar vălurile submarine le întunecă, astfel că neșțirile întîndere pare parcolată de păduri virgine întunecate ca fierul și de poieni argintate.

Ochii îndrăgostitorilor scrutăzează viitorul pe orizontul schimbător al nolanului de apă. Dar privirile ce revărsă liniște neobositelor valuri, sînt ale celor care se simt mai singuri decît marea. Fiindcă marea care călătorește mereu nu poate fi, înutată în loc de țărîmuri, numai privirea are privilegiul de-a o fixa într-o imagine care să se sustragă mișcării și timpului.

Gheorghe Pituț

Iosif Fekete: „Lecor”

Instantanee pariziene

de Eugen Simion

De la fereastra mea

„18, rue Cujas, Place Cujas. — o stradă amănunțit îndată după Hôtel de la Sorbonne. — privește la librăria Le tiers livre, cu fațada și firmă în roșu, care vinde cu reducere de 25% în tot timpul anului, cărți în mare majoritate de informație și de propagandă politică, unei clientele aproape exclusiv de tineret. Încerc să descifrez sintagma firmei, poate luată după un gînditor politic. Nu cumva este Politica? Dacă este așa, i-ar urma, în ordine descrescîndă, Știința și Religia.

Porumbelii

În stradă, te temi să nu te lovești de... porumbelii care circula în crevăturile pe trotuar, cînd gîndul pe ici și colo, fără a se feri de trecători. O veche experiență „personală” și ereditară, de ordinul reflexelor condiționate, îi îndeamnă să nu se teamă. Ne e frică nouă, trecătorilor, să nu-i călcăm. S-au răsturnat în mod cel mai fericit, situațiile. De ce nu sînt și porumbelii, între ele, tot alții porumbelii ai Păcii? Presa cotidiană ne dă știrile cele mai intristătoare de pe mai multe părți ale lumii, în care se întesc conflictele și ciocnirile singeroase.

Firme contigue

Vechiul și noul nu conviețuiesc în Paris laolaltă. Mai sînt cartiere întregi și străzi nealiniate după planuri urbanistice noi și fără blocuri moderne. Pe mici porțiuni ale străzilor le izbește însă contraste grațioase. Iată, chiar de la fereastra mea, încadrarea sus-zisei librării roșii! La dreapta, o *Ecole maternelle* — un fel de grădiniță de copii, cu devisa republicană Liberté, Egalité și Fraternité, arborînd tricolorul în permanență pe etajul II și la stînga, *Ecole française d'orthopédie et de massage*. Au și firmele ironia lor, în context, firește. Mai la stînga: Grand-Hôtel Saint-Michel. Un „grand-hôtel” de stil vechi!

Chica

Tineretul masculin de culoare își păstrează coafura de acasă și nu se arată ademenit de chica europeană, care mai acum o sută douăzeci de ani, la Paris, se numea „la coiffure molo-doualaque” (nu știți? am fost și noi, chipurile, lansatori de modă). Totuși mi-a fost dat să mă minunez de un spectacol neobișnuit: înaintea mea, o pereche de tineri, bronzați natural, între douăzeci și cinci și treizeci de ani, ea cu părul ușor căzut peste umeri, el cu plete largi și ondulate, cîzîndu-i pînă la mijloc. Cred că la un concurs de plete bărbătești, ar lua premiul

intii. Altminteri, căca sigur pe sine, viril, ca la el acasă. Stau și mă întreb: nu cumva ieșise chiar atunci de la frizerie, unde i se trecuse cu fierul incins prin plete? Prea erau frumoase, ca ieșite din cutie!

Mizeria ilustrată

Ora șase seara, în plin centru al Parisului, la colțul mult distinsel Rue de la Paix cu Avenue de l'Opera. Un domn bătrînil, dar bine legat, de statură mijlocie, pe la haine negre și pantofi de lac, fixa locul căruciorului său metalic, pe rotile, cu o butelie de „aragaz” franțuzesc și un mic cupior, în care cocea arăhidă („des cacahouettes”, messieurs, dames!). În pungute cochete, o mică provizie era oferită de-a gata. De ce s-o fi îmbrăcat însă omul acela în costum de recepție? Iată unul din recentismile „mistere ale Parisului”.

O notă culinară

Se distribuie pe stradă, printre altele, reclame ale restaurantelor cu prețuri „mici”, între 22 și 40 de franci meniu. Una din aceste foi volante, pe care am păstrat-o, amîină imbiator, pentru 22 de franci, un „menu pantagruelique”, în care friptura e prezentată englezeste, „steak”, chiar cînd este „steak russe”. Șeful îți oferă, în plus, „la suggestion”. Prințul pantagruelic e servit însă cu apă chioară: „boisson non comprise”. Economie franceză?

Șerban Cioculescu

În acest număr ● COLOCVILLE „LUCEAFĂRUL” ● Participă: ● Eugen Todoran ● I.D. Sucu ● Ion Maxim ● Cornel Ungureanu ● M. Ungheanu ● Cronica literară: Dan Cristea despre volumul „Spiritul însetat de real” de Marius Roșescu ● Cartea de debut de Al. Piru ● Poezii de ● Arcadie Donos ● Alexandru Brad ● Hervay Gizella ● Făbián Sándor ● Csiki László ● Dezideriu Horváth ● Proză de ● Mihai Nicolae ● Cornel Nistorescu ● POEZII LA PRIMA CARTE ● Petru Romoșan ● Ștefan Ioanid ● Ion Roșu ● Grigore Georgiu ● Laurențiu Cârștean ● Ecouri ● Atelier literar de Geo Dumitrescu ● Repere de Andrei Ionescu ● Din lirica poloneză ● Monodrama de Cristian Uteanu ● Din poezia cubană.

Pandrea

iată calendarul grăbit ne aduce la cunoștință că am trecut deja 10 ani de la înțocirea din viață a celui care s-a numit Petre Pandrea.

La scrieri cu vrea 15 ani, în manuscris din Ana Ionescu, care adăpostea redacția *Luceafărului*, apărea de seamă un om cu faza plămînt, sălbăt, puțin ados de umeri dar cu o privire încă vie, plină de o tragică adîncime în care abia îl mai recunoșteam pe cel ce se scula la reședința Mareș Bah, avocat, pambot, scriitor de o mare culoare, din familia lui Arghesi și N. D. Gama, unul dintre cei din viața noastră de mare aragaz care lmi lăsmăra înțelegerea cu paginile lui pline de fuziuni. Căruia s-a dat-o mare nedreptate despre care, după aceea, cu amănunțit decît în trecut, căruia s-a dat-o mare nedreptate, fără nici un fel de revocare în glas, deși nu era un resemnat și nu se lăsmăra niciodată cu ideea că ar fi greșit cu ceva la credințele sale pe care le împărtășea cu toți demult. Oțean de prin țările Jalei, dar cu o mă înaltă, soget al lui Bruceni, din capitală, cînta ne-a produs spasmul în scrierile de glă, aprîtor a numeroase personalități semnificative pe care le sculmea la bară în fața inechităților organice judiciare ale burgheziei și dictaturii militare. Petre Pandrea își înscrisese demult ambele pe lista celor urzîndu-i de serviciile secrete ale Reichului lui Hitler. Cartea sa despre Germania frumozului Adolfin, subscrisă în vremuri când scrierile erau demers în conștiință, cînd Ogoștele și zarzării înfiorți lăsmăra vîsurile unor cititori drogați cu literatură rus — surprinșe și zădușite pe mîni. Gîndirea filosofică a asistat, înțocirea lui înscrisese, verva pambotăru cu care ridiculiza sarcasmul adesea al făcătorilor care umpleau oștile valahle cu suros de rășină amestecată cu singe, demascarea imposturii în uniformă și cînta, avertamentul grav pe care-l dădea nu numai cititorului român dar și Europei întregi, și ea cuprinsă de o vizare narocică, alimentată cu filme de propagandă, cu deslăș și demers strîmt sporțiv la o oștină de operă care a rămas o sinisră parodie a ideii de pace, iată meritele în eternitate ale acestui mare bărbat care își lăsmăra libertatea și chiar viața în anii cînd trupele hitleriste sugrămaseră vechiul continent.

Recitîm astăzi, după epilogul din mai '45, după ce toate bilanțurile tragediilor au fost încheiate, după ce martorii unor suferințe fără sfîrșit depuseseră în tribunale mărturia lor, paginile lui Pandrea rămîn o piedică pentru generațiile tinere care trebuie să la aminte la ceea ce ar putea să le mai aștepte, o reînviere a doctrinei crucii înfrîngite. Dar Pandrea nu era numai un mare scriitor politic. Opera lui, în fapt, nici nu a fost încheiată. Un sfîrșit neprevăzut, rapid, l-a silit să scrie ultima literă. Dar din ceea ce ne-a lăsat mai sînt încă multe pagini necumescute. Va trebui ca un editor pios, măcar acum, după pierderea altor ani, să strîngă ceea ce a rămas încă nedat tiparului, ceea ce mai există în exemplare foarte greu de găsit prin rafturile bibliotecilor. Pandrea era un strălucit spadasin, un minitor exacerbat al evnturilor-petardă, proza lui era ca un bombardament de mine pe un cîmp de luptă, substantivile sale cădeau ca niște fuzee pe metrul patrat; niciodată poate n-a existat un pamphlet român atît de sistematic și irefutabil în argumentele sale. Dacă vorbim de tactica pămîntului porțit în materie de războie, pe mîni încă multe pagini necumescute. Va trebui ca un editor pios, măcar acum, după pierderea altor ani, să strîngă ceea ce a rămas încă nedat tiparului, ceea ce mai există în exemplare foarte greu de găsit prin rafturile bibliotecilor. Pandrea era un strălucit spadasin, un minitor exacerbat al evnturilor-petardă, proza lui era ca un bombardament de mine pe un cîmp de luptă, substantivile sale cădeau ca niște fuzee pe metrul patrat; niciodată poate n-a existat un pamphlet român atît de sistematic și irefutabil în argumentele sale. Dacă vorbim de tactica pămîntului porțit în materie de războie, pe mîni încă multe pagini necumescute. Va trebui ca un editor pios, măcar acum, după pierderea altor ani, să strîngă ceea ce a rămas încă nedat tiparului, ceea ce mai există în exemplare foarte greu de găsit prin rafturile bibliotecilor.

Subsemnatul și-a permis să facă din acest om un personaj într-unul din romanele sale. Opera era destul de delicată pentru că numele sub care apărea era destul de transparent și textele folosite din opera acestui viu și arzător om de fapt nu a fost modificat nici măcar cu o notă. Am vrut să fac, în felul meu, o restituire meritată pentru că, iată, o uitare nedreaptă apasă pe memoria marelui dispărut. Nu ne putem permite să-l ignorăm pe Iorga, pe Părvan, pe Bensusianu, ca să nu mai vorbesc de altele mari figuri ale scrierii noastre, numai pentru că ei nu au corespons cu totul ramei în care o cronică absurdă vrea să-i introducă.

Petre Pandrea face parte din falanga iluministilor români, a celor care, vîzînd cu o clipă mai de vreme înainte, au încercat să tragă după ei multimea de-atîtea ori mințite și de-atîtea ori înșelate....

Eugen Barbu

CARTEA CU PRIETENI

Adrian Păunescu

fîndcă a mușcat adine din Iosif și va mușca și din frații săi, așa cum a mușcat și din mine, multă lume crede că Păunescu e un fenomen. Se poate. Dar pentru că nu sîntem mereu ceea ce scriem sau ce spunem, va trebui să mă creded pe cuvînt că Păunescu e unul din puținii poeți mari în stare să-și vindă căli, diligenta, drumul, șeriful și bandiții pe un singur vers bun. Eu, care-l știu din anii cînd — auziți, oameni buni! — știa să tacă și să asculte (pînăla mîni în drum spre pădure și din care n-a mai rămas un cîrton de lînă pe potec), vă declar că oricî ori-a place să se dea în leagănul unei psihologii strimbe, ei se află totuși, înscris într-o părere și într-un apogeu de căisă. Cîții „Ploaia de dîncol”: „...Plouă pe cel mai trist Sibiu / Plouă pe moartea celui viu / Plouă sîmîntă de pîstui / Plouă pe tot ce simț și știu. / Al meu e capul ce-l mai vîd / Rostogolindu-se-n prăpăd, / A mea e mîna ce-o mai simți, / Sub ploaia asudînd cu zîmți / Plouă peste întregul veac, / Plouă pe gurile ce tac, / Plouă pe fostul Dumnezeu, / Plouă pe tot apusul meu.” și vă veți convinge că știți al dracului să scrie poezie excelentă. Cînd e poet și scrie parca acum cum cade roa. Fiindcă adevărul cel mare, rostit cu gura plină, e că Păunescu poate fi socotit un poet de neînălțat, avid de glorie, devorant, întunecat, pătîmas, plin de himere, iar în

Fănuș Neagu

Continuare în pag. a 2-a

TINĂR ÎN AGORA

Ancore în istorie

pînă acum vreo trei decenii, pentru urbea mea îngropată adine în moliciunea cîmpiei, praful era o evidență prea supărătoare pentru ca cineva să se gîndească a-i căuta o singură, măcar, dimensiune poetică. Orașelul avea stilpi de telegraf și cinematograf, dar n-avea pietruită cel puțin „strada mare”. Pe vremea aceea piatra ca și fierul erau literalmente materiale de lux. E drept că ele puteau fi văzute (sub o formă sau alta), „cu ochii” în fiecare seară de-a lume miraculoasei pinze vie, în schimbul unei sume derizorii. Fără nici o trebuință însă pentru urbe, decît ca justifică de fiecare dată disprețul cetățenilor seroși pentru caii verzi de pe pereți și de fînea foarte plastic, dîncolo de aducție, puterea de iluzie a cinematografului.

Și totuși, piatra și bronzul ființau împreună în chiar inima așezării, concret și evident, nu departe de cinema. Dar de așa natură încît erau mai mult decît niște materiale, fie ele chiar de lux: erau mîndria urbei. Ele nășteau împreună monumentale eroile, axa memorabilă a orașelului. Sochul ridicat din piatră „de la munte”, adevărată, calmă și puternică, în nici un fel mușcată de ploie și zăpeze anilor. Atît de puternică, de limpede și de dreaptă încît praful, atît puternic în jur, nu se putea lipi de ea; refuzul perenității era elocvent. Deasupra sochului, în supradimensiune, o femeie avîntată, viguroasă, cu o cunună de lauri într-o mină și cu o trimbiță în cealaltă, simbolizînd Patria recunoscutoare, îmbrăbăta Fil-Octav plecat în iureș la luptă cu arma în cîmpănire, împotriva cotropitorilor. Monumentul închipuit în bronz cînta memoria oțetilor băleșteni căzuți pentru apă-

Patrel Berceanu

Continuare în pag. a 7-a

In numele străbunilor

mătușa Clari a murit demult. A rămas o cruce de lemn și-un nume piclat cu negru, destul de sters și el, undeva într-un țințirîm din Ardeal, și satul. Sat mărunț, ca o inimă tivită cu țigla roșie, verde-amaru de nuc și albastru-aiub al apelor de munte.

Sat în care femeile bătrîne se numesc Tereza, Treja, Marișka, Ilka sau Armina, iar cele tinere, cu școală ori meserie, Dorina, Maria, Eleonora. Sat în care bătrînii, bătrîni, prin care s-a scurs timpul de bine și timpul de rău, se strîngă Feri, Nandra, Vilmos sau Peter, iar cei tineri, soferi, mecanici, mîncari, Gheorghe, Mircea, Adrian, Lămina bătrîna, pîrjolită de două războaie, brădată de unda rîurilor juți de munte, după fiecare „rupere de nori”, și pe care o mină tremurătoare, de vîrstnic, scrisese cu pietre albe, scoase din albia apelor, „Aici sînt oameni”. Asta era demult, cînd mîntîria și ființa Clari era pedepșită cu douăzeci de bete la palmă, că vîntul a pauză românește, iar măică-sa, Ana, închisese poarta și refuzase să-i mai vîndă dascălului Gyula ori Gabor, ori cum s-o fi numit, laptele tîrșelului „Aici este România”, se pare c-ar fi strigat strîbuna Ana, aducînd în jurul ei copiii descuți, toți elevi ai școlii din sat, gîinile, gătele și purcelul de lapte. Firava Clari și descuții ei au simțit urmea „iesirii” mamei Ana în palmele umflate pînă la sînge de joarda Domnului Dascăl, dar pauză după pauză, vorba satului a fost roșită fîcș, pusă la vedere, ca o mătură a adevărului. Asta era demult, zicea Feri-baci, un gur, descuți și el, om al pămîntului și el, pedepșit pentru vorba bătrînilor, zicea, că omul născut în Inima aceea de glie este al gîlei, iar el, co-

Letiția Vladislaw

Continuare în pag. a 7-a

Minerii

grație manifestării „Săptămîna de creație literară în Valea Jiului”, organizată la Petrosani de Comitetul de cultură și educație socialistă al județului Hunedoara și Comitetul municipal Petrosani de educație politică și cultură socialistă, am avut ocazia ca timp de o săptămînă să trăiesc alături de minierii bazinului de pe Jiu. A trăi, ca scriitor, alături de ei înseamnă să cobori la intrarea în șut în subteran — echipat cu cîrme, mască, lampă de minar, cască și în plus un mic bloc-notes care să nu te incomodeze acolo unde trebuie să te strecoari prin galerii înguste strimtoare de vagonet, înle de armătură, oameni forțînd ca furnițele. Multă vreme mi-am închipuit că oamenii adîncului sînt foarte triști. La orizontul 575, la abatajul susținut cu elemente noi, mecanizati am găsit doi frați tineri — Ștefan Gheorghe și Ștefan Iosif — amîndoi în aceeași brigadă și același schimb. Am discutat cu ei stînd pe un tub urias, deasupra unei benzi transportoare cu rațelii care urau amenințătoare dîcînd cărbunecul către vagonet. Tot aici i-am găsit de Valache Cristea și Șerban Gheorghe. Primul e foarte tînar. E născut în 1932 în comuna Huruișe de lîngă Bacău. Toți patru zîmbesc puțin stîntîrit în fața întrebărilor mele și ale celorlalți colegi, scriitori care au reușit să ajungă pînă la capătul întrocetei galerii. Valache e căsătorit proaspăt și, pe deasupra, elev la liceul minier, secția electromecanică. Pentru că am ațuns aici aș vrea să nu uit una din inițiativele noi din Valea Jiului. Noi șef de brigadă sînt mîstri electromecanici. Introducerea pe scară largă a mecanizării în abataje face necesar

Valeriu Bărgău

Continuare în pag. a 7-a

cronica literară

Marius Robescu «SPIRITUL ÎNSETAT DE REAL»

gen // el scribit de sărutul meu poate oricând să-și înnoiască o brazul / dimineața cu lama de ras // în schimb eu care am scris / orbit temporar / cerșez zile în ser un proaspăt umez / să-mi ocrotesc peapetele arse (Un om).

Un glas al dezbaterii cu sine, dezbateri din care poetul iese edificat de faptul că ființa sa înzestrată nu numai că merită dar că are chiar obligația morală să se expună și să-și expună totodată citimea de adevăr personală și de trăire individuală, existentă fără dubii și fără false umbrări, imprimată acum pozițiilor lui Marius Robescu o intensitate abruptă și totuși coerentă precum bălțile concrete ale inimii / o intonație fără precedent, care persistă în acesși dicțione distinctă, gravă, cu debit specific mare, cu toate acestea, să se dezintereze de simplul gest al rostirii, al suvenirii cuvintelor, lăsându-se condusă în primul și în primul rând de o cită mai exactă și mai vibrantă percepere de sine. Poetul nu se mai spune ci se oferă sponerului, plenitudinea intimă fiind garantat incontestabil pentru autenticitatea comunicărilor sale. Poezia, în atare condiții, să semne tangibile ca poate încorpora cu mult mai mult decît se presupunea inițial, că poate surveni pe neașteptate, cu de sine putere și din accidente aparent nesemnificative, chiar dacă efortul de a o capta și localiza ține de starea de grație, și că este suficient de a descoperi grăunțele de eternitate din tine și din faptele tale pentru a te pune în cel mai prielnic contact cu energiile ei latente. Eliminarea aceluia demers parazitărilor de poetizare ce surdinează până și cele mai inspirate impulsuri, acceptarea „rece” (în realitate deloc rece) a exemplarelor existente, asaltul lezărului și nepremeditat al poemului în înțelesul cel mai propriu, adică fără vizibilitate, stin-

ale edenului copilăriei, Marius Robescu nu se oprește la această viziune pe cit de incantată pe atît de nostalgic asupra vieții (nu mai puțin, desigur, simplificatoare). El știe prea bine că: „precum se schimbă anotimpurile, tot astfel și / perioadele sufletului: aramă și piatră”, după cum s-a întărit un convingerea că existența este o alternanță de emanții îndreptate în afară, și a lui mai puțin înăuntru, al celui mai intimă lăuntrică pe cit sint mai adinc implantate în nucleul inalterabil al realului însuși. Conservarea valorilor sufletului autentic, conservarea aspectelor de viață înzestrate sau tandre, de pînă de chiar această înrădăcinare și de consistența ei în „pulsul zvenitor” al lumii. „Răsfingerea” sufletescă veritabilă, ferită este această înăuntru înăuntru umanității. Marius Robescu scrie astfel o poezie o inocență dar avînd tot timpul conștiința trează că această inocență trebuie asumată, plătită, apăsată de unde și caracterul de exaltare / lucidă, mereu lucidă a lirismului său. Așa cum poezia sa poate fi reprezentată ca o succesiune de mișcări afirmative și retractile, proiectoare și regeneratoare deopotrivă, tot astfel ea se caracterizează cel mai bine printr-un distinct amestec de blîndețe și cruzime, de blîndețe capabilă de a răpota și de cruzime în stare de a fi domoală, de blîndețe lădă, de altfel, însăși definiția poeziei în viziunea poetului: „Poemul vine și se frînge / în coasta lumii / ca o lamă de pumnal / lăsdin în urmă o tracoteare acilpitoare poemul ar vrea totdeauna să ucidă / lovitura lui / nu e niciodată mortală” (Definiție).

În centrul poeziei lui Marius Robescu stă figura unui inger edificat, devenit, cu suspusele poemului, tot mai mult animal terestru, dar care, cu a sa brutală rețezare de aripi, poate vorbi, în cunoștință de cauză, aîd despre o existență „impoedită cu pene învingătoare / un bot de vulpe” și despre o intelpecuie a experiențelor necesare, sensibilizatoare, percepute cu toată intensitatea morală și spirituală, suficientă ca hărăsesc plenitudinea existențială autorului în același timp condiția veritabilă poezii, determinîndu-i autenticitatea, dreptul firesc de a se rosti. A cordul cu lucrurile, acordul cu zonele lor de joasă și în tîmbele, în care intră și în tîmbele cord ferti cu pumnal și versurii lui Marius Robescu din acest volum, necinșind să tindă spre o umanitate integrală, asociază aspirații o încercare de omniașă autoritate și valorifică fructuos experiența proprie, rezultate intune de energie lirică // nu-și este frică în timp ce făptuiesc / trufasă ființă — am sopot — / abia cînd privesti în urmă pierzi orice-neles / (pe vremuri celui condamnat la tortură / i se dădea să înghită o panglică lungă / spre a-1 fi trasă înapoi afară din trup) / o rolă de film desfășurîndu-se cu violență / în mărunțiile noastre / față amintirile pînă la ultima suflare // a doua zi l-am sîruiat pe mort pe obraz / (ochii lui mari și degetul descîrnat / erau de nerecunoscut) / și am pornit în tăcere una cite una / cele din urmă frunze ale toamnei // n-a-și fi crezut / că trenul înțoarcerii-mă mai așteaptă / brume se-asternau prin stăli între sine / ca o plasă de sîrmă peste ceteristii cu lampioane / iar sub pod lebdă viața netulburată // pe panglica înșingărită de oțel / în fiecare clipă acoperind cu pieptul involt / o altă imagine a vieții cu care nu se va mai întâlni niciodată” (Lebdă netulburată).

Poet al sufletului în primul rînd și al științei de divinitate ce există în noi („Suflet drept și curat îmi intră în piept / ochiul exultă și biata inimă bate pașnic...”), poet al sensibilității frumuseci, pure, delințente, al elpilor de vîrstă paracausală, mănăstire, răsfingeri și securi

viata cărtilor

Modernitatea romanului românesc

● Romanul românesc investigat din multiple unghiuri a devenit un obiect de studiu redit în multă vreme înregistrat sub formă de cronică și analize parțiale, prozele acum abordată dintr-o perspectivă mai profundă teoretică, cu viziuni de sinteză. O încercare notabilă în acest sens este studiul lui Protopopescu „Modernitatea romanului psihologic românesc”. Fără a fi noator, metoda aleasă se dovedește eficientă și, așa spune, tocmai prin versatilitate și vîndarea ei în practica critică. O introduce în care este definit conceptul sincron și diacronic, atît în planul literaturii naționale cit și în trimiteri în sfera europeană. (Capitoli teoretici și comparatist nu depășesc însă nivelul generalității corecte) analiza propriu-zisă a corpusului de romane și nelpsiologice concluderii din final (Recurs). Scriitorii asupra cărora Protopopescu își susține teza sînt nume din cele mai prestigioase ale romanului interbelic: Liviu Rebreanu, Hortensia Papadopol-Bengescu, Camil Petrescu, Anton Holban, Gîb Mihăescu, Mircea Eliade, M. Blecher s.a. De la început se nasc două întrebări asupra periodizării și a criteriilor selecției. Oare romanul, etichetat drept psihologic, aparține doar etapei interbelice? Proza contemporană a abandonat acest tip de proză? Desigur nu dar autorul ignoră cu desăvîrșire acest aspect și în al doilea rînd, marele roman românesc modern se confundă în întregime (exceptînd pe Sadoveanu și Vineu) cu structurile narative și metodologice psihologice. Evident, nu. Să trecem însă peste postulatele teoretice care orînd pot suscita obiecții și interpretări contradictorii și să ne oprim asupra capitolelor de analiză, în fapt veritabile micromonografii medicale psihologice. Evident, că dintr-un unghi unitar. Voi aminti mai înti o formulare simplă dar operantă a caracteristicilor romanului psihologic. „Detectarea și iluminarea structurii subiective de vîrstă condiție a obiectivității romanului”. Inter 1900-1913 însăși noțiunea de trunuse se asociază ideii de profunzime sufletescă, realism transformîndu-se într-o noțiune de esență deontologică” (p. 26) astfel că „integrarea concretului în viața interioară a personajului devine lege. Se exprimă în astfel un refuz al lumii exterioare, nici evaziunea din fața istoriei, ci capacitatea multiplică a eului de a dialoga cu formele multiple ale realității”. Trebuie să subliniez de la început că aproape toate interpretările asupra autorilor în discuție aduc o notă personală, un punct de vedere bine argumentat nu de putine ori cu sulețe analitică, depășind premisele inițiale. Astfel, la Rebreanu, pornind de la dimensiunea psihologică, i se relevă acestuia mobilurile etice, sociale și politice, care pentru a contura apoi un nucleu de anvergură mitică bazează pe o temă a cruzimii și tragicului existențiale. Cei drept, Al. Protopopescu nu exponează filozofia pînă la capăt însă sugestiv sînt precizările. Hortensia Papadopol-Bengescu este și ea scoasă din cadrele psihologismului și comentată ingenios din unghiul tipicului și al fizionomilor deformate de satiră și grotesc. Camil Petrescu este tratat fapt remarcabil, cu antiprosop, romanul său psihologic avînd drept scop reducerea la absurd a afectelor și stărilor sufletesti, pentru a impune supremația ideii.

În aceeași „cheie calitativă superioară se desfășoară și analizele despre Anton Holban și M. Blecher. Ambii de a situa autorul sub o unică formulă poate duce însă și la o viziune unilaterală, restrictivă ca în cazul lui Gîb Mihăescu și, de-a dreptul, a lui Rebreanu. De altfel, autor care cere alt sistem de referință. După ce am parcurs acest incitant studiu se impune o constatare interesantă, reieșită strict din lectura textului, și anume: înțelegerea conștientă a structurii psihologice, nu este un roman psihologic românesc în sensul stringent al termenului. Marii scriitori înglobînd dimensiunea psihologică depășesc și o cadru unor „romane psihologice”. Sub traza calculabilă, acilpitate și obscuritate, cel delectat, cu o sintaxă de formulă proprie, Norman Manea ascunde un spirit fin, anxios și o mină de prozator care desenează sigur într-o tehnică îndată.

Paul Dugneanu

● Al. Protopopescu: „Romanul psihologic românesc”, Editura „Sinteză”, 1978.

Dan Cristea

Pentru o viziune semiotică

● A existat și există în cercetarea umanistă românească un curent de „avangardă” prea puțin explorat și valorificat la nivelul teoriei și metodologiei literare. Fără să sacrificăm nuanțe și să ignorăm proporțiile reale, credem că s-ar putea constitui un corpus românesc de texte generate de viziunea semiotică, care ar pune în lumină orientarea semiotică din gîndirea românească. Indiferent de titlul acestor antologii, necesare, ce sînt, contribuția unor științe ca lingvistica, filozofia, estetica, stilistica, logica, istoria, etnologia, sociologia, matematica, cibernetica dar și texte și profesioni de credință ale literaturii și criticii, condiții materialelor ar evidenția continuitatea și profunzimea viziunii semiotice în spațiul național dincolo de contingențe și mode metodologice internaționale. Lecura volumului consacrat Semioticii lingvistice” de profesorul Paul Miclău ne obligă și în acest sens. Dincolo de valoarea intrinsecă a acestui studiu de sinteză ce abordează problemele lingvistice dintr-o perspectivă semiotică, atît în paginile lui nemurătoare argumente și dovezi ce susțin caracterul fecund al unei atare întreprinderi. Cele două secțiuni ale volumului consacrate, prima Semioticii și semanticii, ultima Motivații, posedă un echilibru metodologic și interpretativ explicabil nu numai prin experiența unui cercetător interesat de această problematică de peste două decenii. Echilibrul acesta este, în ultimul rînd, rodul unei perspective pe cale de a se clasifica și generaliza, departe decît de vîrstă pînă la o entuziasmul fără acoperire, cum se mai poate vedea în paginile lui deosebite. Dar, pe cale de înțelegere, Fîrește, măsura ce se dezvoltă teoria semiotică, cu care amănunțit Paul Miclău reliează dintr-o Sema și semnal, Nivelul și stratificarea semiotică, Clasa de semantici, Procesele de semantizare, Sistemul semioticii limbajului, Universul structurilor semiotice, Arbitrarul, Motivația absolută și semantici, etc. nu ține doar de frecvența unei bibliografii străine. Există în spatele acestor cărți o tradiție românească, o școală și un curent semiotic național subteran sau de suprafață care lău rezistență cercetării. Paul Miclău apelează cu mîndrie la această tradiție: „Practica semiotică în civilizația românească tradițională este un fenomen interesant, care prezintă sisteme și valențe, rar întîlnite la alte popoare, în etnografie, folclor, artă, tezaur lingvistic. Chiar în cultura noastră mai veche, întîlnim unele considerații semiotice pertinente, ca la Simion Stefan. Dar abia cu Școala ardeleană se conturează semiotica propriu-zisă”. Fapt simptomatice: capitoli consacra Actualității semiotice discută semiotica românească, prezentă pe Paul Miclău corectă interpretă și trasează o hartă a semioticii în prezent, trecînd în revistă Grupul Român de semiotică, activitatea cercurilor similare de la Timișoara, Cluj-Napoca și Iași. Bibliografia reține numele titlurilor românești pe care le include în circuitul internațional cu siguranță, responsabilitatea și creditul celui ce cunoaște semnificația și cotele bibliografice internaționale. Paul Miclău corectă interpretă și trasează ale bibliografiei românești, prezentări deformate, unilaterale ale acesteia. Desigur, pe lingă numele citate, ar mai fi multe de adăugat dar nu acesta ține scopul cercetării. Semiotica lingvistică e un stimul în această direcție, are valoarea unui semnal catalizator. Am putea adăuga și selecta unele și din critica și estetica românească al căror impresiune mai o cunoaștem sau ar trebui să cunoaștem mai bine audiența internațională de care se bucură semiotica românească, înțelegem că includerea operelor lui Blaga într-o demonstrație ca aceea a lui Paul Miclău e mai mult decît un exemplu, o șansă în plus de a ceea a liricii românești la circulația universală. Sinteză a activității unui pasionat cercetător, lucrarea Semiotica lingvistică circumstă în același timp necesitatea constituirii unui viitor model critic.

Doina Uricariu

● Paul Miclău: „Semiotica lingvistică”, Editura „Facla”, 1978.

Un roman „psihologic”

● Oarecum ignorat de critică, Norman Manea e totuși un prozator fin, perseverent și nu o dată excepțional. Scrierile a rebuțat cu nuanțe cinematografice, anxioase și estetice, juvenile, apoi dădu un roman curat experimental, Captivi, izbit de către cititorul grăbit. Douăzeci de zile, uitate, întocmite sub forma unui ciclu în care adăsură oarecare succes, totuși nu mai departe de expresia unui „caz” bizar. Și totuși, Norman Manea e un prozator de forță în domeniul lui, desigur curios la o repede examinare: a început un ciclu Varianta la un autoprozator și nu l-a „terminat”; scrie, de altfel, și cicluri în fraze aglomerate, gen „nouveau roman”, studiază psihologie delicate. Iată cîteva motive izbitoare de împopularitate.

„Zilele și jocul” e, în ciuda acestor păreți, o apariție remarcabilă, desî deschide un nou „ciclu”, dar care este înțeles ca „începutul unui ciclu Varianta la un autoprozator” și nu l-a „terminat”; scrie, de altfel, și cicluri în fraze aglomerate, gen „nouveau roman”, studiază psihologie delicate. Iată cîteva motive izbitoare de împopularitate.

„Zilele și jocul” e, în ciuda acestor păreți, o apariție remarcabilă, desî deschide un nou „ciclu”, dar care este înțeles ca „începutul unui ciclu Varianta la un autoprozator” și nu l-a „terminat”; scrie, de altfel, și cicluri în fraze aglomerate, gen „nouveau roman”, studiază psihologie delicate. Iată cîteva motive izbitoare de împopularitate.

„Zilele și jocul” e, în ciuda acestor păreți, o apariție remarcabilă, desî deschide un nou „ciclu”, dar care este înțeles ca „începutul unui ciclu Varianta la un autoprozator” și nu l-a „terminat”; scrie, de altfel, și cicluri în fraze aglomerate, gen „nouveau roman”, studiază psihologie delicate. Iată cîteva motive izbitoare de împopularitate.

Artur Silvestri

● Norman Manea: „Zilele și jocul”, Editura „Cartea Românească”, 1978.

Adrian Păunescu

Urmare din pag. 1

cîntecele cele mari, pînă de îngăduință. E și singura dintre Salomei care a intrat în peșenele de umeri lui Ioan Botezătorul e un coșc dulce care strigă că în deșert nu se întîlnă călare pe un cal de pleavă, că prezentul e plin numai de trecut și că sîmțina vînturilor poate rodi mult prea tîrziu. Tip cu propulsiu violent, Păunescu e răsfățat și impulsiv, dar în același timp și tandru, fiindcă urăște pădurile carbonizate, și faptul că lumea modernă îi ține pe nevoiași în cirilge — aceasta e hrana ei preferată: agurida, hămeștii, piciorale de porc urate și parul, mașele de oale, piciorale de crîștă, crîștă care-ți rupe sașele, belouă găsită-n drum, limba lipită de claușă plină de mucus, potrinchea îndopată cu ace, halcă de pămînt pe care cad numai triste și cîreșe vechi. „...În somnul nostru trîst, fără de formă Pustiul urlă foamea lui enormă...”

În pornirile lui impetuoase, Păunescu poate atinge și sublimul și năruirea. În el se află prezent, și în noaptea, și umilitul și megalomanul; umilită care urcă pe culmi și nu mai vrea să se părăsească, fiindcă jos, întorcîndu-se, ar putea să vadă că toate culmile alea nu meritau urcate, dar rămîind pe ele, se îmbată de ele, le colindă din pisc în pisc, le uple cu struguri, cu umbre, cu vocea lui profundă care nu jubeste tîrziu. Tip cu propulsiu violent, Păunescu e răsfățat și impulsiv, dar în același timp și tandru, fiindcă urăște pădurile carbonizate, și faptul că lumea modernă îi ține pe nevoiași în cirilge — aceasta e hrana ei preferată: agurida, hămeștii, piciorale de porc urate și parul, mașele de oale, piciorale de crîștă, crîștă care-ți rupe sașele, belouă găsită-n drum, limba lipită de claușă plină de mucus, potrinchea îndopată cu ace, halcă de pămînt pe care cad numai triste și cîreșe vechi. „...În somnul nostru trîst, fără de formă Pustiul urlă foamea lui enormă...”

În pornirile lui impetuoase, Păunescu poate atinge și sublimul și năruirea. În el se află prezent, și în noaptea, și umilitul și megalomanul; umilită care urcă pe culmi și nu mai vrea să se părăsească, fiindcă jos, întorcîndu-se, ar putea să vadă că toate culmile alea nu meritau urcate, dar rămîind pe ele, se îmbată de ele, le colindă din pisc în pisc, le uple cu struguri, cu umbre, cu vocea lui profundă care nu jubeste tîrziu. Tip cu propulsiu violent, Păunescu e răsfățat și impulsiv, dar în același timp și tandru, fiindcă urăște pădurile carbonizate, și faptul că lumea modernă îi ține pe nevoiași în cirilge — aceasta e hrana ei preferată: agurida, hămeștii, piciorale de porc urate și parul, mașele de oale, piciorale de crîștă, crîștă care-ți rupe sașele, belouă găsită-n drum, limba lipită de claușă plină de mucus, potrinchea îndopată cu ace, halcă de pămînt pe care cad numai triste și cîreșe vechi. „...În somnul nostru trîst, fără de formă Pustiul urlă foamea lui enormă...”

În pornirile lui impetuoase, Păunescu poate atinge și sublimul și năruirea. În el se află prezent, și în noaptea, și umilitul și megalomanul; umilită care urcă pe culmi și nu mai vrea să se părăsească, fiindcă jos, întorcîndu-se, ar putea să vadă că toate culmile alea nu meritau urcate, dar rămîind pe ele, se îmbată de ele, le colindă din pisc în pisc, le uple cu struguri, cu umbre, cu vocea lui profundă care nu jubeste tîrziu. Tip cu propulsiu violent, Păunescu e răsfățat și impulsiv, dar în același timp și tandru, fiindcă urăște pădurile carbonizate, și faptul că lumea modernă îi ține pe nevoiași în cirilge — aceasta e hrana ei preferată: agurida, hămeștii, piciorale de porc urate și parul, mașele de oale, piciorale de crîștă, crîștă care-ți rupe sașele, belouă găsită-n drum, limba lipită de claușă plină de mucus, potrinchea îndopată cu ace, halcă de pămînt pe care cad numai triste și cîreșe vechi. „...În somnul nostru trîst, fără de formă Pustiul urlă foamea lui enormă...”

În pornirile lui impetuoase, Păunescu poate atinge și sublimul și năruirea. În el se află prezent, și în noaptea, și umilitul și megalomanul; umilită care urcă pe culmi și nu mai vrea să se părăsească, fiindcă jos, întorcîndu-se, ar putea să vadă că toate culmile alea nu meritau urcate, dar rămîind pe ele, se îmbată de ele, le colindă din pisc în pisc, le uple cu struguri, cu umbre, cu vocea lui profundă care nu jubeste tîrziu. Tip cu propulsiu violent, Păunescu e răsfățat și impulsiv, dar în același timp și tandru, fiindcă urăște pădurile carbonizate, și faptul că lumea modernă îi ține pe nevoiași în cirilge — aceasta e hrana ei preferată: agurida, hămeștii, piciorale de porc urate și parul, mașele de oale, piciorale de crîștă, crîștă care-ți rupe sașele, belouă găsită-n drum, limba lipită de claușă plină de mucus, potrinchea îndopată cu ace, halcă de pămînt pe care cad numai triste și cîreșe vechi. „...În somnul nostru trîst, fără de formă Pustiul urlă foamea lui enormă...”

După volumul „Poezii de pînă azi”, Adrian Păunescu poate spune cu tot curajul: „Sîm înțreg în ceea ce v-am arătat în această carte, ceea ce voi fi de-acum înainte, rămîne de văzut. Guri rele, care-și vor primi, nu-1 asa, potcava meritată, zic că mult mai bine-ar fi să rămîna numai de citit...”

CARTEA DE DEBUT

● După o lungă frecvență a cencurilor literare, Ion Papuc se decide să iașă din tăcere cu un volum de Poeeme („Cartea românească”, 1978). Caligrafice sub aspect stilistic, fără a fi ficțiune emoțională mai adinc. Poetul are încă multe întrebări de rezolvat, multe răspunsuri între care există: „Dar versului care-i rostul / Și în ce mod să-l crezi? Poate de oțel, să afișezi „Oraltătea și auzul” / „Să te strîngi”, un ecou din uzina, „un cutit care taie în metal / Ori un glonte minuscule / Ce străbate prin zidul de plumb?”. Poezia trebuie să bi-cuie ca o vergea de oțel, să acopere cu un val de plîns „zborul undelor prin văzduh” sau să inee cu un val de lapte „pictura din muzeele lumii”, altfel spus, poezia să fie satiră, elegie sau nici una, alta, nici, să elimine orice imagine, orice sunet. Poezia e, după Ion Papuc, simplul efort, isire din contigierul neexprimat oral, scilicet, muzical sau pural: „Oraltătea și auzul”. Să te strîngi, crisparea cuvintelor / Așezîndu-le nu după natură / Ci în cuprinderea gîndului / Izorînd ritmica muzicii / Artificiatitatea lumii”. În fine, geol proximal și poeziei ar fi deștrămarea sufletului în explozia vidului vieții (?! similară alunecării materiei în explozia neantului. Dacă poezia e, prin urmare, o întreprindere aîd de ficționalitate, atunci ce-o amînim: „Desigur mai tîrziu voi compune cîntece / Dar acum lăsați-mă să cobăzesc cu numai ființa poemului... // Toate la timpul lor chiar și rîmbla vidului / Ori căderea de chilotină a clopoteului „rimelor”. Orice conținut afectiv e ocultat, poetul declarîndu-se dominat exclusiv de logos: „Ratiunea Ratiunea — strig în delir / Și cu un tren deratat mă rostogoliesc abertant / Prin schemele abstracțiilor...” Un singur poem par străbătut de un sentiment, nu al eternei tinereti pe care Baudelaire îl elogia în ființa Franciscei (săle al disarității într-o „tără a nesfîrșit”: „O Francisca țără imensă ce m-ai născut / Și apoi er în lume m-ai alungat / În landele tale necuprinse de privire / Eu eram cîntărețul suav / Fără tolog / Fără călăuză nici reușcarea / Tu în lumea mare m-ai aruncat // Iată acum nu mai sînt și în zadar / Caut prin te cuvinte umbra surfului tău / Cîntecul cîntecul / nemuritoareo dacă ar ajunge / Pînă la hotarele tale Imperiu pe vecie pierdut... / Francisca țără a nesfîrșit — vegetatie colesitoare / Palatele tale în vînturile de nord futurînd...”

● Intîmîrări din viața tinerilor de astăzi. Îndrăostii din viață, care nu fac o tragedie din a nu fi urmat încă o facultate, care acență fără născut, care amă și se ardează oricînd mediu sau, dacă nu termină o facultate, primesc orice oportunitate și-și gîșese orlunde fericea, pentru că au înțeles în puterile lor, narează într-un stil alert, cu amuzante dialoguri, Ion Liță (n. 1951, Mo-

gosia) în volumul său de debut *Poeme amare* („Albatros”, 1978). Intors din armată și certat cu părinții că nu-și caută de lucru, Ciu Ispas, intră șofer pe șantier la Constanța și se însoară cu sora directorului unui hotel profesora, părăsînd de bărbat cu un copil, revoltat că mai există pe lume bărbați ci-nici care-și lasă femeile. Minor-dori i face teoria omului care, oricît se întreprinde, sfîrșete prin a deveni casnic: „Știi, zice ea ca un răspuns, omul este ca o casă cu două intrări și mai multe camere și, oricît ai fugi dintr-o cameră în cealaltă, pînă

la urmă nu ai ce face și trebuie să ieși pe una din cele două uși desicite în stradă...”. Poetă zicea are un mic ton moral. Există și femei care-și părăsesc bărbații, există însă bărbați care nu conșcep să mai trăiască dacă și-au pierdut familia, ca maestrul Gabrielescu care se sacrifică spre a salva conducta de apă a orasului. Și Ion Ivioreanu, dintr-o povestire mai scurtă, își dă seama că fericierea depinde de a nu trăi „cu inima împietrită de amarăciune și de singurătate” și se întoarce la Maricade-măse, de care se despărțise într-un moment de iritare.

● REVUE ROUMAINE. Cultură — civilizație — devenire („Culture — civilisation — avenir — sub auspiciile acestei trinități de concepte, citim în ultimul număr al Revistei Române (4—5/1978) un interesant grupă de eseuri: *Equilibre et déséquilibre* (Valter Roman), *La révolution technico-scientifique et la condition humaine* (Dumitru Ghileș), *Reflections sur le report ar-science* (Victor Ernest Masek), *L'avenir du Théâtre* (Ion Pascadi), *Nature-artificat-environnement* (Constantin Prut). Semnificativă, de asemenea, este prezența în paginile revistei a lui Al. Philippide cu patru poeme traduse în limba franceză de Aurel George Boșteanu și Annie Bencău, Marele poet este prezentat cititorilor de Vasile Niculescu într-un portret critic intitulat *Grand prix de L'Union des écrivains*. Din literatura originală română contemporană se mai publică un amplu fragment de roman (*En famille*) de Nicolae T. Diverse, și autentice informații sint celelalte rubrici ale revistei: *Contacts*, *La vie culturelle*, unde între alții, semnează Nicolae Moraru, Tatiana Niculescu, Olga Buneag, Valentin Silvestru, Liviu Leonte, Mircea Zăciu, Nora Iuga, Constantin Crișan.

Cronica

alexandru brad

Stea polară

Nu mai lingă picioarele tale, patrie, mă simt întreg !

Cind îți beau apa mă luminez ;
Îți sorb aerul și miinile mi se fac aripi ;
Fluierete tale îmi alungă teama de șerpi ;
Chiar de tac, tu n-ai locuri ascunse în mine
Pentru că niciodată nu m-am îndalțat
Mai presus de neodihnitele tale tălpi.
Lingă tine mă simt aproape de cei risipiți
În linția ta, ca o boare, într-o tainică veghe,
Printre acești bărbaiți
Și aceste femei

Care-ți opără orizontul,
Pinea, pinea copiii și mormintele,
Străvechile și mai noile tale cetăți -
Nu mai aici îmi pot uita virsta,
Zidindu-mă în trupul tău veșnic,
Tinar și roditor.

Colind

Vin în umbra casei noastre,
Tată,
Chipuri dragi, de sfântă oaste,
Să-ți colinde de crăciun
Așteptatul am mai bun.
Tată,
Nu e unul, nu simt doi,
E poporul de sub noi
Mulți - cei drepti și cele bune -
Înțelegi să se adune
Ca să-ți cinte Ierui-Ieru.
Tată,
Tot pământul lor e cerul,
Tot din el, peste ogradă,
Cresc liniștii de zăpadă,
Tată,
Cheamă-i, tată, și-i îmbie
Cu un vin de vechie vie
Că e frig în veșnicie.

Inscripție pe o fîntînă

Vă simt sulfarea rece și doar simt
O ciură de rind, la scos de apă,
Și secolu vă răstoarnă cerul meu,
Și cereți se dilată să vă-năpădă.

Nu fiți haini, Și eu voi fi ca voi -
Ucelele smâltuite ori brutale
La gura lumii înclinate, în
Clichet duios ori zvon ascuns, de zale -

Dar pină-atunce nu mă duo rugini
Chiar de-a împărătești coroana, spinii !

Inscripție pe o columnă

Statornic țarm muncit de mare,
Pracumii, ca țara, dragi Carpați,
Ne legămuri pe fiecare,
Doar nemurire nu ne dați.

În tot ce valul vesnic spală,
În tot ce vinturi bat, în noi
Nu-s numai fructe de-ndoiolă
Ci și nădejdea-n calde plozi.

Mereu ca marea, în balans,
Mereu ca munții, în furtună,
Mulți au trecut, noi am rămas
O nesfârșită-n timp columnă.

Inscripție pe un lan

Din naștere veghează griul,
Sub semnul lui venim încerciți -
El și soarele și riul
De care n-ai cum să te ierți.

Ne dăm de-avală prin viață
Și numai și răi și drepti și hoți
Și bunii griul ne învață
Ce-i echilibrul. Pentru toți

Cintarul bate-n două părți
Întreg nimic nu-i să ajungă
Vieții ca un joc de cărți.
Doar griul e de cale lungă.

cornel nistorescu

furt de cireșe pe via magna

era o grădină din care, pentru o muzică de la un copil paralizat, am furat două buzone de cireșe). La «monument» a fost cartierul generalului Bem (poate că pe același loc mergeau cu 18 ani înainte să cauz în tufe de cartofi gin-daci de Colorado) iar lupta din 1849 s-a dat la Podul Simeriei (ajungem la pod mai ales duminica dimineață cind stringeam fete vechi pentru școala). Orașul nostru are două monumente ale naturii: Dealul Uroliului (toți credeam că sub el sint comori) și parcul dendrologic (era singurul loc unde ne puteam ascunde cu adevărat și unde dormeam pe iarbă, la umbră, ca-n pădurile de la țară). Profesorul de istorie este generos. Îmi vorbește despre înfățișarea orașului prin anii '50-60. Așa așa putea înțelege mai bine Simeria de azi. Zimbesc și-n sine mea mă gândesc la cel 20 de ani care au trecut. Încearcă să descopăr o urmă pe fețele dascălilor din cancelaria. Parcă, parcă... «Orașul nostru...», spune profesorul. Privesc o femeie în vîrstă, cu părul cărunt, distinsă în fiecare mișcare. Cîndva avea 30 de ani, era frumoasă și ne vorbea despre plante cu atîta pasiune încît le vedeam cu mult mai frumoase decît oamenii. Schimbă un catalog cu altul. Nu bănuiesc nimic. Nu mai rezist și mă ridic. Tac și mă găsesc cîteva cuvinte să-i explic. Peste cîteva secunde îl mai spun și numele, dar fără rost. Nu l-a înțeles și nu-și aduce aminte. Ionescu, spune ea și încearcă să mă ia de unde în vreme ce eu roșesc. Mă întreb dacă este politicos să-i spun că nu mă cheamă Ionescu. Tac și ea, din polițete, îmi zice, parcă mi-aduc aminte, vag, foarte vag, ce să-i faci, anii au trecut, da, au trecut, îi spun zîmbind, deși asta e cea mai complicată problemă.

Pe vremea aceea în clădire funcționa școala generală și liceul. A rămas doar prima. Liceul s-a mutat la margine. Înainte marginea orașului era cam tot așa cu centrul. Peste cîteva case de la sălcile plîngătoare începeau arăturile și paștile. Să ajung la grupul școlar trebuie să iau autobuzul. Cobor la stația. Asta-i bună. Din tot ce-a fost în centru au mai rămas doar castanii, mureu verzi și mureu scuturiți de frunze.

Prin țară am întâlnit cîteva colegi de școală. Nici unul nu știa ceva despre dirigintă. Nu mai țineau minte nici duminica de toamnă tîrzie în care cu toată clasa am plecat să ducem flori la cîmăritul erodilor și cum ea, tînără absolventă, și noi, copii care nu știam ce înseamnă un cîmărit al erodilor, am bătut toate străzile o jumătate de zi înconștii și îmbrăcați de sărbătoare și cum, în cele din urmă, am renunțat, punind florile unor morți oarecare.

Încearcă să ies pe cîmpul care despărțea orașul de Biscaria. Nu găsesc drumul pentru că nu mai există. Doar aștept pentru bicur, magazine și noi, copii care nu știam ce înseamnă un cîmărit al erodilor, am bătut toate străzile o jumătate de zi înconștii și îmbrăcați de sărbătoare și cum, în cele din urmă, am renunțat, punind florile unor morți oarecare.

O lună spre gară. Cînd era frig sau ploaie ne ascundeam în vagoanele goale de personal. Într-o zi mă întorc în centru. Nu mai are nici un rost să mă caut în partea asta de oraș. Și nici n-am ce căuta. Nici aici și nici în celelalte părți. Depou și atelierul de reparat vagoane au îndepărtat altă de mult periferia închisă și merge pe jos noi, copii care nu știam ce înseamnă un cîmărit al erodilor, am bătut toate străzile o jumătate de zi înconștii și îmbrăcați de sărbătoare și cum, în cele din urmă, am renunțat, punind florile unor morți oarecare.

Am citit această pădure de iomă ;
sunetele ei s-au spulberat pe-o vreme de nespus
Ieri și-a luat zborul și cea din urmă
literă V... meologul este sin
A treia zi s-au răsfăit spre noi, ninsori de pagini albe.

Din nou prin anotimpuri trebuie să trec
urmind tiparelor minții.
Un pas : litera A
mă așez : litera B sint.
Îmi caut urma pe pămînt : mă poți lua drept C.
Aș putea fi descifrat și eu,
de mi-ai rămîne mișcările toate
- precum unui oștean, după un Z involvurat -
în nescripțitate.
Mersul meu - cuvinte prin peisaj.
Undeva, în urmă-mi, în depărtarea istoriei,
începuta frază.

Lănci, liere latine, slave, gotice, în
singeroasa zăpadă.
Oaste venită spre casă, semnele răbojului,
meru
se-ntorc prin peisajul rotund, primăvărat.
Merg : descifrez istoria, dincoace de hăiș
Sens identic cu peisajul.
Inexplicabil, dar familiar.
Asenarea pădurii din copilărie.

În românește de Gelu Păteanu
Iăbîian sândor
Libertatea
Construcțiile-acestea nicicînd n-or să se
dărîme -
ele-au împrumutat rezistența zidurilor de
cetate
din vechile balade.
Noi avem meșteri cu experiență-ndelungată -
predecessorii lor nu degeaba au lucrat
la cetatea din Deva.
Desigur, metodele-s mai perfecționate. Ana
lui Manole
(aprope de rezistența materialelor)
este prezentă nu numai în temelia clădirilor -
este prezentă-n coloane și-n cimentul din
scări. Silueta ei zveltă

hervay gizella

Dans din Oas

Încep la țară,
lănci, liere latine,
poartă bucuria, drept
singură podoabă.
Pas de danț doar unul
peste voi vreo trei
la-tam-la-tam-tam,
peste munți vreo trei.
Ta-tam-la-tam-tam.
Și coboară-n vale :
vaste din pădurea
prinsă-n nemășcare.
Drumul vine-n urmă-i,
Soarele-o-nsoțește,
la-tam-la-tam-tam,
peste munți vreo trei.
Pas de danț doar unul
peste munți vreo trei
și toțiși pornește
toată lumea ei.

La trecut aproape două decenii de la prima
mea întâlnire cu Simeria. Primul loc la care am
revenit a fost școala. Cordoarele se strimțaseră
incredibil de mult. De tavan mă despart cîteva
palme. Înainte mă chinam să ajung și la un
interupător. Unele culoare dispăruseră sau
fuseseră infundate. În locul fostei păstrare clase
s-a făcut o magazie. Încearcă din nou. O elevă cu o
banderolă pe buze mă întreabă politicos «pe
cine cauți?». Spun numele profesorului de
istorie. Eleva strînge puțin ochii și rememorează
numele profesorilor de care a auzit. «Îmi pare
rău. Nu există nimeni cu numele acesta. Ați
greșit». Mă spun din nou. «Nici astăzi?». «Nu
să zică au trecut aproape 20 de ani și nu mai știu
pe cine să osur. S-ar putea ca unul să nu mai
existe. Întreb totuși de profesoara de limba
română. Nu, nu. Îmi răspunde eleva mirată.
Pentru prima dată am curajul să intru în
cețelare. Totdeauna creșusem că este mai silențioasă
decît o biserică. Am descoperit însă o
încăperie obișnuită, cu cîteva mese lungi, cu
scupiere și vase de flori de toamnă, un dulap
pentru cataloage și paltone agățate unui peste
altul în culere. Doi profesori discută un caz de
indisciplină. Unu ececează niste extemporale
și altul este un țiar. Nu-i întrebesez pe cine
aștept. Se aude soneria. În balate albastre intră
profesorii. Povestesc despre lecții. Nu recunosc
nici unul. Mă îngrozește gîndul că în 18 ani am
rămas fără el. Profesorul de istorie Benjamin
Basa a scris o monografie la Simeria în
cîmăritul de țară. În secolul XIX exista în orașul
nostru un statut al muncitorilor ceferești. În
1917 s-a organizat o grevă. În octombrie 1920 la
fel, în 1933 s-a manifestat o puternică solidaritate
cu muncitorii de la Grivița. În 1935 în Simeria
se distribuiau manifeste. Numele orașului se
pare că vine de la Santa Maria. De aici trecea
în epoca romană Via Magna (în 1959, pe acolo

csiki lászló

Fraza fără sfîrșit

Am citit această pădure de iomă ;
sunetele ei s-au spulberat pe-o vreme de nespus
Ieri și-a luat zborul și cea din urmă
literă V... meologul este sin
A treia zi s-au răsfăit spre noi, ninsori de pagini albe.

Din nou prin anotimpuri trebuie să trec
urmind tiparelor minții.
Un pas : litera A
mă așez : litera B sint.
Îmi caut urma pe pămînt : mă poți lua drept C.
Aș putea fi descifrat și eu,
de mi-ai rămîne mișcările toate
- precum unui oștean, după un Z involvurat -
în nescripțitate.
Mersul meu - cuvinte prin peisaj.
Undeva, în urmă-mi, în depărtarea istoriei,
începuta frază.

Lănci, liere latine, slave, gotice, în
singeroasa zăpadă.
Oaste venită spre casă, semnele răbojului,
meru
se-ntorc prin peisajul rotund, primăvărat.
Merg : descifrez istoria, dincoace de hăiș
Sens identic cu peisajul.
Inexplicabil, dar familiar.
Asenarea pădurii din copilărie.

În românește de Gelu Păteanu
Iăbîian sândor
Libertatea
Construcțiile-acestea nicicînd n-or să se
dărîme -
ele-au împrumutat rezistența zidurilor de
cetate
din vechile balade.
Noi avem meșteri cu experiență-ndelungată -
predecessorii lor nu degeaba au lucrat
la cetatea din Deva.
Desigur, metodele-s mai perfecționate. Ana
lui Manole
(aprope de rezistența materialelor)
este prezentă nu numai în temelia clădirilor -
este prezentă-n coloane și-n cimentul din
scări. Silueta ei zveltă

trece nici o „babă”. Chiar de-ar fi trecut, din
cauza pasarelilor de ciment, respirația caldă și
alburie a bătrînei nu m-ar fi ajuns. Se înseamnă
și luminile semafoarelor, ale turnurilor de con-
trol, ale trenurilor rapide, se înmulțesc ca o
bucată de jeratec strivită cu cloșanul. Cunoaș-
tem cîteva acari. Ne dădeau țigări și se ascun-
deau cu noi prin vagoane. Poate dau de unul cu
care să schimb o vorbă. Întreb de biroul
acarilor. Asta-i bună. Nu mai există nici acari.
Atunci ce există? Există ceferești, nu mai există
acari. Nici acari și nici frînzi.

Mai aveam o oră pină pomea acceleratului de
București. Am intrat în biroul sefului de gară.
Un om așezat la un birou cu multe telefoane și
microfoane, își pieptăna lînistit mîstucă cu de-
getele. Afară se aud difuzoarele aeriene. Încearcă
să-i explice ce caut. Nu înțelege niciunul și asta
mă face să abandonez. E duminică. Totuși tre-
nurile trec. Șeful stației are aproape 50 de ani.
De 23 lucrează la „cheferu” și știe sute de kilo-
metri de linie ferată. Noaptea, cînd călătorește,
chiar dacă pleoapele îi cad, începe să monolo-
gheze : mecanicul ar trebui să frîneze, frînează
omule, doar n-ai scăpat trenul pe pantă, ah,
dacă l-a scăpat? și mecanicul frînează, și el își
spune, deștept băiat mecanicul ăsta, intră frum-
os în curbă și știe să coboare o pantă. Cînd
pleacă în concediu nu rezistă prea mult departe
de linie. Găsește un pretext să se apropie de o
gară. Să dea un telefon sau să întrebe de ora
de plecare a unui tren, deși nu are nici o treabă
și știe numărul și mersul tuturor trenurilor din
țară. Și dacă nu găsește o gară tot merge pină
ajunge la un terasament și așteaptă să audă un
șuierat și să vadă un tren gîndind cu 120 de kilo-
metri la oră și atunci se simte important ca toți
oamenii care din cînd în cînd își dau seama că
fără el omenirea ar avea pe lingă infinițele sale
probleme încă una în plus. A venit în Simeria
la 26 de ani, știind un adevăr fundamental :
dacă trenurile merg bine, e bine, dacă nu, este
catastrofă feroviară. Dacă trenurile merg per-
fect nu rămîne nici o urmă, totul trece și liniile
de fier își sporesc strălucirea. După 27 de ani de
„cheferi” știe că în a moment dat cineva se
va întreba, așa cum istoricii civilizațiilor antice
s-au întrebat în fața piramidelor lui Keops, cum
a fost transportată atîta piatră, cine a cărat milio-
nanele de tone de metale și de ceramice și de
lemn și de substanțe. Nu ține neapărat să se
afle că unul dintre ei se numea Iosif Dinuleț și
era șeful stației C.F.R. Simeria. Ar fi prea mult.
Îi ajunge doar ca „piramidele” să fie descopen-
țite și dimensunile lor să dea naștere întrebă-
rilor.

Romenește într-o doară de locomotive cu
abur. Își mai piaptăna o dată mîstucă și exclamă
ca un om ajuns la sfîrșitul călătoriei :
- S-au duus !
Tace și pare a se gîndi la locul în care s-au
putut duce.

dezideriu horvath

Te cuprind
Deși ești fără de margini,
Dragoste de țară !
Te cuprind, te alint și te port
În toate fibrele tăpturii mele.
Ești o mea
Cît timp îmi durează suflul.
Ești aici, în mine,
Te mingii cu gîndul și cu vreaie,
Te încalcesc cu fișii de raze,
Adunate din coama soarelui.
Te modelează după coapsele stelelor
Și după undele impalpabile
A bățăilor scadate
Ale inimii mele, dragoste de țară !
Te-ai născut odată
Cu sufletul-mi scădat în apa vie
A izvorului de dincolo de deal,
Pe umeri căruia își așează trupul
Bătrînul meu orăș, zidit în timp.
Te clădești zilnic
În apa Mureșului lin
Să-ți dăruiești carate durabile,
Și te cuprind cu brațul simțurilor,
Deși ești fără de margini
Dragoste de țară !

cu-m se-arcuiește lîund o mie de ferme
în nopți răcoroase de vară, sau la amiază-n
tenuciaua pereților,
ii simt pielea arzînd.
Libertatea se lasă moștenire - ea crește din
generație-n generație,
ca o comoră scumpă trece din tată în fiu.
Oamenii acestui pămînt și-au cucerit
libertatea - și n-au
de ce să și-o ascundă, roadele ei trebuie
arătate.
N-a fost ușor - uneori erau niște stăpîni
osteniți ;
energia noastră țîrie a zidurilor devenit-a,
fără să ne fi orbit fulgerul ei străveziu
crescînd în echii ceșturilor.
Noi avem rezerve imense - cucerite sau
rămase din moștrămăsi.
Libertatea - iată-o în noi și în clădirile
naștere,
libertatea cea adevărată, concretă.

În românește de Dim. Rachici

Te cuprind
Deși ești fără de margini,
Dragoste de țară !
Te cuprind, te alint și te port
În toate fibrele tăpturii mele.
Ești o mea
Cît timp îmi durează suflul.
Ești aici, în mine,
Te mingii cu gîndul și cu vreaie,
Te încalcesc cu fișii de raze,
Adunate din coama soarelui.
Te modelează după coapsele stelelor
Și după undele impalpabile
A bățăilor scadate
Ale inimii mele, dragoste de țară !
Te-ai născut odată
Cu sufletul-mi scădat în apa vie
A izvorului de dincolo de deal,
Pe umeri căruia își așează trupul
Bătrînul meu orăș, zidit în timp.
Te clădești zilnic
În apa Mureșului lin
Să-ți dăruiești carate durabile,
Și te cuprind cu brațul simțurilor,
Deși ești fără de margini
Dragoste de țară !

radio

r

Nostalgii

● Ceea ce ne face să scriem despre emisiunile literare de data aceasta e un generos eveniment radiofonic : o oră întreagă consacrată marelui prozator englez Charles Dickens, sub titlul generic Figuri de seamă din istoria culturii universale. Să sperăm că o asemenea rubrică va deveni curînd o obișnuită săptămînală ? Ar fi o intenție foarte bine venită din partea redactorilor de literatură de la radio. Pentru că, nu mai e nevoie să insistăm, radioul îl ascultă „toată” lumea. Și elevii care la școală nu aud foarte multe lucruri despre literatura universală (sau dacă aud, n-ar avea decît de cîștigat din niste emisiuni radiofonice serioase despre marile personalități și capodopere ale culturii). Și cetățeni de orice altă vîrstă, preșărite, condiție socială care, iarăși, nu mai e nevoie să insistăm, au o sete reală de cunoaștere în privinta altor culturi, de vreme ce - ca să aducem un argument neoidoelnic - cărțile în traducere se epuizează atît de repede din librării. Abordînd subiecte din literatura lumii, radioul ar veni în întîmplarea necesarei formări în spiritul respectului larg pentru valorile culturii, ar contribui la crearea unei atmosfere de familiaritate față de acestea. Remarcile de mai sus nu au fost făcute pentru că am fi uitat de existența Dictionarului de literatură universală (radio). Dar oricît de interesant ar fi această emisiune, este oare suficient timpul obișnuit de 20 de minute (pe săptămîină) acordat literaturii universale ?

● Multe multe emisiuni de literatură tratează, cum e și firesc, probleme ale

plastică

p

Un eveniment artistic

● Efectiv, expoziția retrospectivă Fekete de la sala Dalles poate fi considerată un eveniment artistic. La împlinirea vîrstei de 75 de ani, nu credem că se poate aduce un mai călduros omagiu acestui, ponderat artist care, într-un interval de o jumătate de secol a lucrat cu tenacitate și modestie la o operă despre care se poate afirma, fără umbră de îndoială că reprezintă o contribuție majoră la îmbogățirea patrimoniului nostru cultural-artistic.

De tînră, Iosif Fekete, se stie, și-a legat numele de lucrări monumentale pe care istoria artelor noastre plastice le consemnează printre reușitele genului. Ar fi suficient să cităm în acest sens Monumentul aviatorilor din București (1923-1929, în colaborare cu Lidia Kotzebue), Monumentul Horia, Cloșca și Crișan din Alba Iulia (1937) sau Monumentul Nicolae Bălcescu din Oradea (1968). Format la școala marilor lucrări clasice - spre care a fost orientat și de excelenții săi maestri Dimitrie Paciurea și Fritz Storck, cărora le-a urmat cursurile la Școala de Belle Arte între 1921-1927 - Iosif Fekete și-a format de timpuriu deprinderile a structură în ritmurii coerente materiale, de a da orăncitate compozitiei. Toate lucrările sale - și acest lucru se vede clar din expoziția de la Dalles - respiră aerul de raționalitate propriu demersurilor acelor artiști pentru care arta este o formă superioară de exprimare a echilibrului sufletului uman, o formă superioară de transpunere în imagini coerente a năzuinței individului spre armonie. Atîtundeva lui Iosif Fekete în fața marmurei, pletrei, bronzului, temului, rîmîne, fundamental, aceea a unui elastic, și acest fapt nu con-

muzică

m

Retro

● Cantitatea (considerabilă) a stagiunii bucurestene este orînduită în așa fel încît se preschimbă - UNEORI - în calitate. Straturile paralele distincte ce compun sezonul muzical declină sincer spiritul ce le animă, iar multumirea vine din confirmarea așteptărilor. Cum s-ar zice, cînd te hotărăști pentru un concert, ești la ce te duci și ce poți primi.

Amintirea unei stagiuni se confundă, în memoria melomanului, cu cele cîteva evenimente. Nici profesionistul nu rămîne rece cînd intr-o stagiune l-a văzut în două reprize de cite zece zile pe Sergiu Celibidache, sau în cite o seară pe Ghidon Kremer sau pe Andrei Gavrilov. Sint raritățile care aruncă o lumină nouă asupra concertului de zi cu zi.

Interesul acesta cotidian stă la noi, am mai spus-o, pe seama muzicii de cameră. Teritoriul de investigație și de vînt, atît în interpretare cît și în componistică, stagiunea cameră și bucurăsteană are un nivel solid, la adăpost de căderile necompensate pe care ni le rezervă de atîtea ori stagiunea simfonică, loc expus confruntării ambiditilor cu realitatea, „politicii” impresarilor, compensațiilor învervante.

Sî mai ales, amorfizînd în crisădă rutine. După cîteva stagiuni cu concert programate, cicluri tematice, diferite modalități de axare ideatică a unui afis sau a unei suite de concert, peisajul simfonie este iar deconcertat de alături stereotip sau întîmpătoare, ascultînd de orgoliul dirijerului, conform înclinărilor auto-presupuse. Au fost totuși și aici momente-veniment care s-au numit Concert pentru orgă și alămurii (Liviu Gîdoeanu), Căzîri pe Europa (Theodor Grigoriu), Fragmente (Stefan Niculescu). Rezonanțe (Mihail Moldovan), Spațiu doinist (Dinu Petrescu). Sint cu toții compozitori instituți, singuri, concertul simfonic respectă ierarhiile, vîrstele (de pe la patruzeci de ani în sus), ca și locul piesei românești (de regulă) la început, undeva între încălzirea instrumentistilor și apariția mirifică a solistului.

Interpretii (cu măsură) pot apărea în concertele simfonice și înaintea celei de a doua tineri. Dacă aruncăm mentăm cu tînută interpretată a Angelei Gavrilă sau a lui Dorel Fodoran, cred că putem spera la multiplicarea apelului la respectiva generare.

Unuinea compozitorilor a organizat foarte bune concerte panoramice („Știluri și tendințe...”) sau de revizie a celor mai tineri autori de muzică. Totuși, rămîn concerte de breaslă, deosebit de utile, ca prim pas, ca exemplu de urmat pentru instituțiile muzicale productive. Problema locului compoziticii românești în concert este încă nerezolvată corespunzător și ar cere un efort special și o analiză detinț-o perspectivă cu totul nouă.

În fine, în trecuta stagiune, s-a conceput o serie de simfonice, s-a concertat și ultima formă de concert (concertul-dezbateri) care pune efectiv în relație muzica și opinia publică, lărgind cadrul tradițional al concertului la așa zisele „simfonice” a onus-ului de artă muzicală. Dialogul care s-a purtat ani de zile între creator, interpret și public a generat o anume fertilitate ideatică, o comunicare activă făcînd ca școala românească să fie integrată într-o generoasă vibrație spirituală.

29 IULIE 1978 Costin Cazaban

Poeți la prima carte

Tentația registrelor lirice

Un debut promițător este acela al lui Ion Roșu, al cărui prim volum, *Pasărea nopții*, curinde trei cicluri distincte, ce ilustrează trei vîrste lirice, corespunzînd unor registre diferite. Ciclul *Aripile ceasului* pare să anunțe un poet solar în plină jubilație juvenilă: „Dimineața sufletul meu are / bucuria copilului călare / pe băț, alergînd prin praful / Peninsula soarelui zurgăv // îmi face în jurul frunții curcubeu ca unui zeu”. Primele acorduri lirice stau sub semnul speranței și al fertilității, cu sentimentul unei durate cîrînd neîntrerupt dinspre strămosi. *Steaua Bunei Speranțe* este simbolul tutelar al acestei poezii celebrînd puritatea unei tinereți în plină efervescență: „Sî vîrsta-mi dezbracă talanții curali și mi-ă da spre lucrare; / corabia-mi iar de distanțe / flămînz, se-ncu-metă-n mare / în cer — Steaua Bunei Speranțe”. Trăirea este preponderent euforică sub această zodie a seninătății deschisă încrederii și împlinirii. Acestei vîrste a liricii lui Ion Roșu îi corespunde o anumită ipostază a poetului, definitivă pentru primul ciclu: „El poate fi, în sfîrșit / un fericit cîntec de mierlă / în salcia / de la capătul zilei”. Această lirică a „brîmării” și speranței este o laudă a părții de lumină a lumii („o palmă de răcoare / o frunză de umbră, în un fruct de speranță”). Euforicele reprezentări traduce trăiri celebrînd rodirea: „Sî-mi bat la rădăcină fructe coapte / ca-n bronzul unui clopot fără limbă”.

Sentimentul liric al primului ciclu își găsește expresia într-o poezie patetică de rădăcină clasică, cu ample sonorități și fastuoase reprezentări simbolice: „Se destăuță-n fiecare dimineață / fala vremii... / Muntii-nalți și-aprind în discursi sururi albe de săgeti, / Zid de citorire / cerul patriei, sub cerc de steme, / zăruvînt în

sîrșite prin cunoașterea de sine. Introspectia se asociază în poezia lui Grigore Georgiu cu evocarea originilor (tema obirilor), care a se contopi curînd într-o semnificativă relație de identitate: „Cu orice pret spre obirii // cu orice pret spre noi însine (s.n.) / în roțile cu-trenare unde ard ochii părinților / Din clăroscurul pulberii ascuțată // firele vremelnice ale vieții / cu palmele spălate în alcooluri / să

prindem scînteia salbenă / a amnarului izbit de cremene” (Arheologie). Pe urmele lui Blaga (modelul respectat dar nici o clipă pastisit eozonic), poetul se apropie de minunile care „joacă în pulbere” cu sfîrșit, temă de „latu ordărilor pe care-l aruncă / cuvintele în lumea evdientă” răspîndind astfel misterul. Starea propriei acestui tip de cunoaștere (Blaga ar spune „minus cunoaștere”) este somnului, cuvînt-cheie care revine cu mare frecvență pentru a semnifica de fiecare dată amonitorea de laîn lucrurilor. Astfel, „ca un profet coboară somnul în adîncuri”, „ne-ngrăpăm în somn ca-n rugăciune”, „somnul cu mizală ne zidește / în ochișia de miere”, „e-aftă somn în mărle dîntii”, „nu smînti somnul / celui care ne tine pulberea laolaltă” etc. Contextele în care apare cuvîntul nu sînt simple metafore tinînd de un facil imagism decorativ ci elemente constitutive ale unei ample parabole a cunoașterii. Ipoteza dezirabilă recomandată cu insistența celui inițiat în misterele somnului este detașarea contemplativă: „Exilat în propriile tale vise / privirea să-ți pînzescă în ea însăși / fascinată de vilvătăile lumii / dar niciodată să nu fi una cu ceea ce vezi — / viața departe de tine să ardă / și tu niciodată să nu ajungi cu minile în flacăra ei” (Tu niciodată). Contemplarea nu este însă decît una dintre fețele cunoașterii, revelată prin abstragerea din temporalitate, ce atrage după sine singurătatea insuportabilă. De aceea taurul, din frumosul poem *Corrida*, „dă ocol singurătății” în arena pustie în care „tribunele soale se năruie sub tăceret” și „șiși întinde singur capcane în locul ce rămîne din ce în ce mai gol”. Nevoia confruntării, a cunoașterii prin implicare determină „trezirea”, lăsarea din spațiile alieante ale somnului („cine-a căzut în somn e pururea strîlucit”) și accentuarea semnificației a efectului existenței: „Cineva privește prin ochii noștri-n lume / și se tot cutîndă în lucruri / din le pierde obiră, Contemplativ / a rămas în competența zebilor / peste noi timpul dă năvală / și parabola lui duce dină la cenușă // Cite rămîn în albia focului mai vii / și cite-n astemutul de norș / se prîndesă”. E o stare de plîns — / deasupra capetelor noastre ochișile tin sfat / e o stare de plîns / și numai în lucrurile asemănătoare lui / timpul își potolește cerbița” (Contemplativ la amiază).

Pe această opoziție, contemplare-implicare, se edifică poezia, sobră și tensionată confesiune existențială, roșită cu har. Desigur, un debut nu este decît ceea ce este: un început. Dece-dre Grigore Georgiu se poate spune, fără evitare, că a început.

Valentin F. Mihăescu

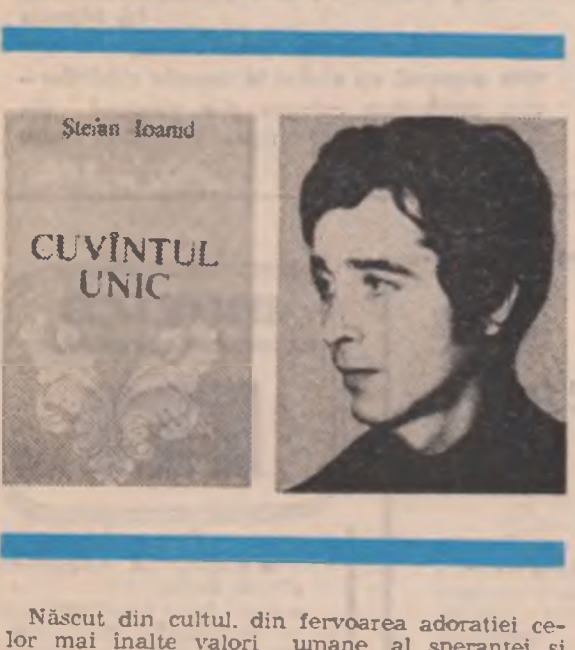

chiar albastrul mănăstirii Voroneț”. Lirica patriotică a lui Ion Roșu, sonoră și cantabilă, are un caracter în același timp imnic și heraldic. Sentimentul tineresc se exprimă cu sinceritate într-o versificație cu reale calități, traducînd o stare de spirit autentic. Aceasta este, așadar, tonalitatea generală a primului ciclu, în care imaginea este preponderent euforică („seva de aur / în care-notînd fericele, fețele trec spre corabia lumii”), dar nu și unica. În orchestrația lirică se insinuează motivul unei tristăți, al unei anxietăți legate, se-nvîntă în primul rînd, de sentimentul pîndei timpului, îndosebit în poeziele cu caracter de ideozănie liricești *Iliou*, *Cu ochii suri*. Sint. motivele care, dobîndesc pondere în ciclul de tranziție *Ana-Lu*, producînd o schimbare de registru, imboldindu-l pe poet să se delecte în vîd, imaginile turburătoare prin determinări aparținînd unei sfere a degradării: „cerul cîngrenat”, „lumină calcinată”. Se modifică luminizitatea imaginii, puritatea trăirii, simbolistica, reprezentările: „Deasupra mea cresc ore cu arsul în dealul de aur / sub cerul de aur / și fața gaură / și ceru-ntr-o parcă bătrînu Heracit / prin care curge moartea de-a pururi și delin”. Aordurile limpeză ale primului ciclu își modifică tonalitatea în favoarea sunetului eliziac. Poezia nu traduce neliniște, ci o anumită resen-nare, dublată de profunde reprezentări de degradării: „Ascultă cum se sting prin fire de zinc / cerulei unei galbene litanii. / Ci capetele noastre cînd se-atîng / plîng sunetul de gol a două cranii”.

Acest registru al întunecării, al declinului sensibilității juvenile caracterizează și mai accentuat ciclul *Pasărea nopții*. Este un caz rar, poezie, care evoluează atît de net de la un registru sferic la altul în cadrul aceluiași volum. Nu este vorba despre o bipolaritate structurală, ci de o modificare totală a viziunii și sentimentului. În poezia ultimului ciclu, *Steaua Bunei Speranțe* a fost închinată de tenebre. Se produce o recuză în jurul unui reper central — turnul izolat în bezne. Lumină și culoarea dispar acoperite de aripile funestei păsări nocturne care bîntuie, cu tipete sinistre, spațiul din jurul turnului pustiu la care se reduce, la această vîrstă a sa, universul liric al lui Ion Roșu. Intr-un alt volum poezia în-floreste, se împlinesc și „îmbătrînesc”. Într-un proces accelerat de natură să suscite surprize. Poetul cedează tentației funeste a tenebre. „Deschide geamul, îmi sopți-n amurg pliscul de lună-al / oarbel / cuvintele / fugi și aruncă-ți pliscupele-n văzduh / și fa-te printru-mpărțite mele”. Tentație acceptată prin abandon sau seducție, înclinîndu-se în care se consumau elanurile pure ale unei tinereți prea timpuriu atîns de umbră: „și te încercă cu pliscul pasărea nopții / și te bate cu aripile / și te însemnă cu ghearele / Dar poezia e o armă invincibilă / cuvintele ei sînt o provocare / cuvintele ei pot tine gîolînă în aer / cînd sufletul e ocupat cu treburi casnice — / cuvintele ei sosesă mai devreme la locul fap-tei / cuvintele ei pot fi un brat al nădejdilor / cuvintele ei pot fi o cămășă de forță / cuvintele ei pot sîntore ana puterea a ochilor educatarii” (Sfaturi pentru arta vorbirii). Această încredere în forța demurică a cuvîntului nu este, însă, premisă apodictică a demersului poetic ci rezultatul căutății și descifrării — de cele mai multe ori, cu mijloacele poeziei autentice — a înțele-țurilor profunde ascunse în lucruri și oameni; operație de „arheologie lirică” care începe și

Arta clar-obsecurului

ai bine mai trziu decît niciodată. Deși la aproape doi ani de la apari-ție, mărturisesc că îmi face o mare plăcere să scriu despre cartea de poezii a lui Ion Roșu. Este un debut în domeniul filosofic de la începutul anilor 1970, ca și în toamna lui 1976 cînd mi-a dăruit volumul proaspăt tipărit, ca și în anii '70, cînd i-am citit prima oară poeziile în redacția revistei „Luceafărului”.

Născut din cultul, din feroarea adorării celor mai înalte valori umane, al speranței și credinței că idealul pe care ni-l facem despre frumusețe, bine și adevăr poate fi atins la în-fînit de către noi însine, și din-a acestei ado-rații un chip din carnea și sîngele unei estetici ceremonioase și fluide, cu un farmec năiv și savant al perspectivei și cromaticii clar-obscu-ru-lui, discursul se rostete cu limpezimea, cu halucinantă claritate a lucrurilor care vin din mister și se due în mister, așa cum ne apare pentru o clipă un peisaj, o imagine, la lumina fulgerelor. Deși înțelege origine că am numit aici revelația ca rezim natural al unui spirit stăpîn pe o anumite tehnici a meditației, cartea lui Ștefan Ioanid, *Cuvîntul unic* (nu spune chiar titlul exact acest lucru și în acest sens), prin încredința, prin instrînțarea totală de desfășurarea ei de o somnutoasă monotonie nu-l trădează numai pe însoțitor, ci și pe umilul artizan care-si cîopleste cu răbdare și devotune materia pe cît de fragilă, de atît de tenace, de rezistentă a limbajului. Desi profund modern prin încredința, prin instrînțarea totală de orice iluzantism, încredință a unim Deloșin, Ștefan Ioanid își refuză privirea cînd și leona gîndirii care se refugiază nu o dată / în false disonante, în iefine locuri aleatorice în numele sacru al datoriei artei de a umi, de a lumina. Socran în poezia lui Ștefan Ioanid (care, prin modul său de a trăi actual servitului ca pe o sărbătoare, ca pe oficierea unui ritual magic are afinități cu mai norocoși săi colegei de generație Dan Verona sau Ion Mircel) nu este frămîntat care se opune, întră în contradicție ex-plorivă și se miscaresă frîcșă a înfrîmării, ci elonul mereu rehat al frămîntării des a se înălța plîna la măsura unei imagini amonoase, încredințate.

Poezile lui Ștefan Ioanid par a fi rodul unei recuzării lunare, ale pilipile fantomatic, au sfîrșită în a reculegeri adînci cu fata în umbră / între timp / și în fiece somn / mozaic / presimțită plîntă a fiece început / mai în-cercă o falsă araniere a părului, a rulerului /

cu degetele ridicate ca într-un labirint. // Plu-tirea stetele peite-n apă de apă surîndesă / / toate secretele camerei. // Și sora somnoasă / se ridică din colt de nu știu unde sora somno-roasă / și bratele i se miscau încet și bratele i se miscau / încet. // Stătea ca în apă se vedea după mania învelită în culoarea ei adormită pe mozaicul rece / după ochii lui ca o umbră se vedea bine / după Melancolia, semnele Ade-ratției. Pluțire // a stetele învătă sora somno-roasă pleată în genunchi / cînd se uita în jos / și cîdeau ochii și cîdeau umeri / coapsele această virtute cu un fluture li închideau ochii / și bratele i se miscau încet / și se miscau încet. // Dar ei nu-i spuneam nimic niciodată / închis în palidă / manie și ea se ridică din colt / din colt de nu știu unde sora somnoasă și bratele / și se miscau / încet și bratele / și se miscau / încet”.

Poetul se lasă cucerit, guvernă de legile stranii ale visului care operează cu o forță de selecție a imaginii întrecută doar de cea a realității obiective. Astfel infernul său elizează de nesimțite într-un paradis eteric, fluent a cărui poruncă dîntie este sfîrșia și al cărui sacerdotiu este lectia împăcării cu sine și a sineului cu alioratului. În acest univers trecează crîmul, în aceste poeme se iertefese floarea de mișoit. Heratimul gesturilor particulare cadăbă prin efectul hipnagogic al parfumurilor rare un sens mai larg, de comportament arhetipal unde mis-caresă urmărirea și nu realizarea înfîmării / mi-pasul unde muzica care ca țîntă / și n-o atînge niciodată / făcerea”.

Sugerîndu-i ca, în același *Weitenschauung*, să-și amplifice geometria variabilă a formelor pentru a se menține interesant în sfera esteticu-lui (fîndcă nici un poet din lume nu poate merge prea mult pe calea sacră / fără să se sutoce), sper ca viitorule cărți ale lui Ștefan Ioanid să mențină intact entuziasmul conștient al acestor rînduri.

Dan Laurențiu

Siguranța structurii lirice

de la început se evidențiază în poezia lui Laurențiu Cîrștean asimilarea teh-nicii lirice moderne realizate nu prin prelulare de motive sau mimetism te-matic, ci în structura de profunzime a expresiei și în alegerea și punerea în filtrare intelectuală a fanteziei și a sentimentului, tinărul poet dovedește o stăpînire a mij-loacelor formale, rară la un debutant. Ceea ce se detașează nu e limbajul sub conținutul, ne-desprins încă din conștient, ci minuirea sigu-ranței structurale și a purității poeziei pozitive. Modernitatea se desfășoară aici la nivelul

sintaxei, nu al cuvîntelor („morfologiei”) sau al semanticii (ideilor, simbolurilor), împregînd însă toate nivelele rostirii poetice: „spaima de a nu te fi cunoscut și amintirea ta în umbra lungă / a casei... // și acest revicim aici lîngă oțetarii / bătrîni ai copilării // și numele tău bîntuie / în grădina umbră de tufe / și lauri”.

Poezia, ca și plastica contemporană, sfîrșimă tipare tradiționale și formele concrete fie prin abstracție și esențializare, fie prin invazia onirică, fantastă, a imaginilor. Ambele tendințe își află ecou în poezia lui L. Cîrștean, adesea într-o interesantă încercare de fuziune. Efortul spre abstract se traduce în discursul poetic prin disonanțele și juxtapunerea, realizîndu-se o exprimare eliptică purtătoare de absență și prezentă totodată. Strofele poemului par, ca în poezia lui G. Benn, propoziții secundare cărora le lipsește polul celălalt, principala: „unde aștepta-mea va fi fost izbăvire / și dragoste și singurătatea strivită pe buzele / reci ale nopții / unde ascultînd foșnetul stîns al ierbil / prin li-vezile stăpînite de roditoare tulpini / închipuîm minunate călătorii // unde apele au săpat catedra-le în maluri / și plîngătoare sălci își as-teptară cernițe / marșale întinse fără / sfîrșit // nimeni nu mă poate întorcă învingător / și doar glasuri necunoscute povestind / despre înțelepciunea dălturorului”. Lipsa verbelor gene-zăre tensiuni între aglomerările nominale con-ferind umbră străni cuvîntelor izolate și sus-tinîndu-se astfel prin „înălțarea / orașul / lîngă caracatite / numele meu îl sorb // și ca un vis // o frunză de mirt sau ficel / pasul din întineric // acum toamna // al e alba-ntrista-re / ochii ascuns sub pleoapă”. Frecvența ar-ticolelor ar trebui să semnalizeze o lume cunos-cută dar care există nici o determinare obiectivă a substantivelor, articolul hotărît fiind semnul unui univers unic, necunoscut lectorului („*Tîn-utul îndepărtatelor seri*”). Această „nedetermi-nare a determinantilor”, cum o numește Hugo Friedrich, este considerată de criticul german a „cum răsărîră ei dintr-odată pe gura muribun-dului / ca niște crini otrăviți într-o vesnicie / sor-bătorînd chipul trist al iubitei... / spre ziua / cor-ul se pierdu într-o tînguire nedemă / ceremonii / dar nu era el scufundător / sub albe riuri lu-nocind mai departe”. Un rol decisiv în sugera-re încărcăturii poetice a cuvîntelor îl are și dispunerea poemului în albul paginii. Tăieturile izoland imaginele le învăluie totodată într-o at-mosferă specifică lecturii poetice: „Poezime — spunea P. Eluard — au întodeauna mari imagi-ni albe, marșale mari de tăcere”. Procedul, însă, nu salvează uneri imagini de la prozaim: „seara / cînd deschideam ferestrele / întinericul / și miresama florii de liliac / pătrundeau în odaie”. Construcțiile structurate liric astfel, due la o serie de peisaje abstracte aparținînd mai mult sugerației principal al liricii actuale, jocuri de imagini încercînd să surprindă starea poetică pură fără reprezentarea ei „figurativă”, retorică: „și nu invocată / nici bucuria de a culege fructe / de aur / numai starea aceasta — / un poem în ureche / un transdrif / iarnă și iarnă”.

Tendința opusă desenului abstract, dar urmă-rînd aceeași himeră, neglijează dispunerea în pagină, punctuația, regulile gramaticale, într-o miscare continuă a imaginilor, amintind de acel dicteu automat surrealiste: „totuși: prea aspră legea în această / încăperea prea aspră și / prea dulce / cîndodată dar ei se numesc cu numele lor visează respiră și muzica / este un ton mai sau o albă lacrimă / mai departe cuvînt și / um-bră lor disperare în verde în / ocră, pace și pace lor copii în ne- / liniștea zilei”. Procedul e rod-nic și slujeste poetului în celul poemelor de dragoste dar cu efecte îndoielnice în poezii conceptuale (*Să bat să întind eu mina, Revicim, Toamă atunci mărturiseam*). Ambele aspecte ale poeziei lui L. Cîrștean fac din lectură un act de participare activă la creație solicitînd citi-torul să-și facă sintaxa sau fluxul imagi-nilor, lăsîndu-l să găsească singur sensurile sau semnele de punctuație ale poemului.

Maturitatea expresiei estompează timiditatea cu care autorul abordează motivele poetice. Te-mele, încă nesigur exploitate și cu teama de a merge pe cărări umblate, sînt interesante prin coeficientul de taină și tăcere ce le înconjoară, pîrînd vesnic aluzii la o lume cunoscută doar prin urșită și inițiatei Heideise. Se distinge totuși cu ușurință o zonă comună unei vîrste poetice „adoleșcentină” susținută de motive ca triste-tea, însingurarea, eozonicele, obosela gestu-rilor etc., de o arie tematică a „reverilor ma-teriale” proprii dominată de transparența aeria-nă, inserarea, cu vibrația ușor halucinantă a aerului, este timpul interior al poetului. Aburul sau ceața efasează contururile lumii și ale umbră la fel ca împăienjenirea privirii la scurgerea unei lacrimi. O autentică obsesie a albului, sinonim uneri cu liniștea și tăcerea, în-văluie lumea poetului, izoland-o în același timp cu într-o cochile de melc, ființă-simbol frecvent întîlnită „acum și ora / aerul plîntînd și umbră ta ușoară / dureroasă / profilul lung al zilelor / săpat / pe geamul mat / neînviat în casa // acum cohorta palidă / de frunze / și poate pasul meu / (odinoară) / și poate melcii / coborînd pe trepte / sau intră / goala lor povară”.

Un deficit al imaginației poetice caracteri-zează nivelul lexical, unde poetul nu e preocu-pat de valorile cuvîntelor sau figurilor limbaju-lui. Cuvintele sînt goale de conținute, de aici și raritatea imaginilor-tropi („floare umbră de trestia lumii Heideise”). O sinteză forțată a vi-zionii cu tehnica de expresie este realizată în-tr-un ciclu de peisaje de factură expresionistă, (*Peisaj din încăperea albă IV, V, VI, VII*) și mai ales în ciclul poemelor de dragoste *Povești pentru Heideise* unde poetul scapă în teama „bataliei” tematice. Sensibilitatea este aici pu-țin cenzurată / însuflețind jocul abstract al construcției: „dreaptă și frîcșă este așezarea ta în acest cîntec / Heideise pentru ca somnul tău / să mi se pară odînoară / îți voi povesti nop-țile mele de nesomn / rîcîncînd pe malul necunos-cutului riu / cîntecul ciudatelor lăsede oprîndu-se aici / printre sălciile acestui sfîrșit de drum / despre marea liniște ocrotind călătorii / uneri / zăncepute / cit de straniu mi s-a părut să fiu singur / în tînutul îndepărtatelor seri”.

Ultima presă a volumului, adevărată „ars poe-tice” și „cîntecul barbiene”, prefîgurează pri-mul vers al unui poet cantonat în zona lirici-mului etic / lucid, posedînd deja, în ciuda unor străluciri, o tehnică poetică sigură, bine a-cordată.

Dan Alexandru Condescu

Agera lance a poetului

Ochiul lui Homer, cartea de versuri a lui Petru Romoșan, îmi amintesc de albul lui Geo Dumitrescu / prope-țime a imaginii, agerime a gândului, gust al paradoxului și, în plus, o vie dorință de a lua în ris miturile poeziei. Tră-să-tura din urmă este mai generală, am observa, la noul val de poezii. Trecearea rapidă de la simbolurile mari, corespunzătoare, la poezia mică, bufoană, dîntă pare a fi caracteristica noii poezii ce se constituie sub ochii noștri. Poezile lui Petru Romoșan îmi întăresc și altă convingere: *livrescal* a devenit un obiect intim al liricii actuale. Lectura este o formă a existenței, cartea este o planșă în care locuiește o antenă fină prinde din zbor această schim-bare de mentalitate estetică și scrie o falsă *creșcă regală* despre *Reobestis*. Își omezează versurile pe izvoare și zburdă pentru nume bla-ze și nune inventate. Poetul în acest „se-rit” este un „păcătuț”. „Preșterea de multă vreme / a mîinii / Nu știu ce sîm mai spus / Apănu / unu / unu / omeșese, cați mari / costoboci / și / și se mai nice că te-mele erau frumose”.

Într-un singur poem („*Creșcă de aur*”) apar: Demene, Cots al lui Rheometakes, Spumar, Ulipus Biatoc, Moigrad, I. Glodari la Căpră-rea, Comosic, Kogaionan, muntele sfînt, codul de legi Belagines, Aphrodita Urania, Ar-temis „Regală”, Diana Regina, Bendis, Barbara, Rhodos, căprioarele roșcovane / Marontia, precedate de un infumurat avertisment: „De-ceneu, iată marele cînt promis! / Ajută-mi tu pana tînră, / neîncredută nici în singeroase lupte, / nici uzată de intrigi, / Pe cel ce ne acuza de fad istorism / Noi îl suspetașim de lipsa unei urechi, / iar cel ce ne suspectează de lipsa unei mîni / Noi îl spunem c-o să-i crească un neg / tocmai pe partea lîmnoasă a minții”, și între-tăiate de versuri mai direct lirice, ingenioase sarcastice: „Limbuț! / Fie ca o albînă să-și moară pe limbă, / fie să atîrne de urechile lor, / te crezi mai strălucitor decît soarele / mai aldecit zăpăda, / pentru tine se creșcă femei de prăsilă la Costești, / numai tu bei vinul galben al regelui”.

Poezia țese, aici și în alte fragmente, dînt-ro-tinească nepăsare față de Poezie, din afec-tarea lipsei de inspirație, din comentarea nepu-ținței de a surprinde neafabil. Într-o lirică poetică și în expresia unei absente. Ca filosoful care trebuie să mediteze asupra nepuținței de a filosofa, așa și poetul umple prin reflecție ironică vidul unei stări de *atonie*: „Clipa cînd nu-ți trece prin mințe nici un gînd / Ai vrea să lauzi o frunză, un sunet de broaz / Și vrei culoarea mov pe care alveii o iubesti / foarte tare // Intîmplător spui cuvîntul „păcat” / Imediat îl califici: recuzită ușor demodată / Vrei să urli același cuvînt „păcatul” / Rizii, gura nu se deschide // Sau vrei un suspin pentru... / Alădătează / Spui / „Doamnă, glezna țiu-sărut frumos” / Da, de-sigur, dar de ce scrii asta ziua în amiaza mare? / Clipa cînd leșezi înverzesc în minte trandafirii”.

Poezile lui Petru Romoșan sînt cu premede-țate nepoetice și prozice în sensul că sîntă metafora, lăudăroase și bufone cu inteligentă.

Colocviile „Luceafărului”

Urmare din pag. a 3-a

aci începe teritoriul patriotismului local, pe care nu trebuie să-l condamnă chiar cu atîta asprime... Numeroasă, bineînchegată Asocia-ția scriitorilor din Timisoara ilustrează, prin fan-tele și eroii ei, o tradiție și un drum cultural, dar și un stil al „întegrării” în literatura noastră de azi.

I. D. SUCIU — Pentru valorificarea trecutu-lui cultural și bîntășirea și gîndirea în primul rînd, la o redare după toate exigențele știin-țifice actuale a *Observațiilor* lui Paul Iorgovici. Ar merita să fie pus în circulație și Iulian Grozescu, îndosebit cu paginile lui de proză despre *Căderea Timisanei* sau impresiile de călătorie în România. Consider volumul de scrieri din Timisoara ilustrează, prin fan-tele și eroii ei, o tradiție și un drum cultural, dar și un stil al „întegrării” în literatura noastră de azi.

M-am criticat numai la cîteva titluri și cîteva autori, critica literară fiind aceea care să facă inventarul complet în această direcție. Sînt foarte multe de făcut în direcția contribuțiilor culturale propriu-zise despre care s-a vorbit aici mult. Am pomenit *Observațiile* lui Paul Iorgovici. Se face simțită și o ediție selectivă a scrierilor din Damoclin / Bojnic / Studii filologice foarte competente ale lui Simion Mangua ar putea constitui un alt volum, mai

Ochiul nostru trebuie să descopere în ele pro-poziția care face să sară în aer proza aparentă, versul care să întorcă formulele comice spre 'un mare simbol. Într-un poem dedicat lui Ni-chita Stănescu (*O călătire în zori*), plin de fraze banale fără muzicalitate și fără, chiar, acel minim imagism care agită de re-gulă, ca valurile suprafața netedă a unei pa-gini literare, într-un poem, zic, cu o comuni-care albă, de genul: „Hai să-l călărîm! / Săr-mănuș / Pegas ne mai poate duce” — dăm peste versurile de mai jos care sînt o simțită și simțită limbajului prozic de pînă acum și agităm prin fața ochilor noștri năframa neagră a unui mare simbol: „Dar mai ales să-i arătăm / Moartea ce-o avem în buzunare / (Sperietorea celor mai de seamă poezii)...”

Este, desigur, un mijloc o abilitate, o bună tehnică poetică bazată pe înșelătorie față de tehnice consacrate, o privire de sus, de foarte de sus, asupra *caligrafiei* tradiționale a poe-ziei, dar, lîngă toate acestea, este concentrarea ingenioasă de materiale explozive într-o pro-poziție care sparge discursul liric și înșelăte șirul versurilor banale.

Un excelent poem (*Leam în iarnă*), care rela-tează neutrul despre pregătirea de moarte a bătrînilor leu, se bizuie, esteticeste, pe ultimele două versuri:

„I-au jucat papagalii la zaruri / a țest o lă-mă roșie lovită de izvoare / Leu jucat la za-ruți de papagal și fără nici o legătură logică, (dar nu fără legătură cu logica poeziei, vorba lui Macedonski), lună lovită de trăniet, iată două notații care turbură, într-un chip atât de ciudat, spiritul nostru. Prin asemenea spărțuri învîrșite lirismului întors, bufon al lui Petru Romoșan. Ingeniozitatea lui este de a nu-și ascunde măștile. Un poem se cheamă: *Cap de bufon, I un altul: Cap de bufon, II, sau Romeo bufonul, Fals poem de dragoste, Îmi scapă din mîni poemul, Digresione în jurul...*

Alădătează, poetul tinăr ținea să marcheze apro-pierea lui mistică de lucruri, altăoară am-lin-ția față de obiecte, azi poetul tinăr arată familiaritatea cea mai mare față de ele și începe prin a pune în fața lor măștile unei subiectivității ironice. Poetia era, pentru poetul de la începutul secolului, o cunoaștere, mira-col descoperiri universului. O cunoaștere și o mesterie. Poezia este pentru poetul tinăr de la 1978 un joc grozav de măști, o imensă sfî-dare, un mers primejios pe frînghia subțire a cuvîntelor. Petru Romoșan excellează, deo-cădată în ingenioase definiții sucite, într-o poezie, vreau să spun, care dă cu tîlfa marii poezii, o poezie fermecătoare neserioasă, simpa-tică, turburătoare în inconformism și mobili-tatea ei spirituală: „veniri umilii — întunece-ți săpini ai umidității” sau: „Vino dumnea-tă Doamnă / și sărătu titlu acelu poem...”.

Unele versuri bat spre suprarrealism: „Sînt încă simțit în colozul meu vertebrală / do-mnea cea mai frumoasă reptilă a vechiului...” și fac curie absurdului, elogiînd „amara vorbire melancolică” și cuvintele gure și dabe care sosesă gîtă Heratimul, după îndemnul cunoscu-tului poet simbolist.

Generația care a debutat în anii '60 a creat o mitologie lirică nouă. Poetii care debutează acum se pregătesc o-răstoare însinui-se cu abilitate în interiorul mecanismului ei. Petru Romoșan, cu agera lance a ironiei în mîni, țînește din rînd.

Eugen Simion

Ioșif Fekete: „Maricica”

ales după ce s-ar traduce și cele publicate în *Romanische Revue*. Se impune să fie redată istoriografia române și teza de doctorat a lui Ion Sîmbăr despre politica externă a lui Matei Basarab. În ce privește unitatea și continuită-tea poporului român, pagini frumoase a scris Vasile Maniu. O ediție nouă a *Cronicii Bana-tului* scrisă de Nicolae Pop din Hațeg este și ea necesară de vreme ce singura ediție tipă-rită prin 1988 a conținea doar 500 de exemplare aproximativ. Paginile care s-ar cuveni recupera-te spre folosul cunoașterii generale, spre folosul științei sînt multe Nu mi-am propus să dau decît o scurtă și semnificativă enumerare.

ION MAXIM — Reviză preliminară areslei discuzii. Ceea ce se consideră specific bănățean e specific românesc. Tot ceea ce se poate în-tegra într-un circuit de amploare este nu local ci național.

M. UNGHEANU — Discuția noastră cred că a scos în evidență chiar necesitatea ei. Acolo unde există o tradiție culturală, ea trebuie cu-noscută, analizată, comentată, privită cu ochi critici, valorificată. Este incontestabil că există valori ale acestei zone care merită o difuziune mai largă, care să folosească unui public larg.

ION SÎMBĂR — Reviză preliminară areslei discuzii. Ceea ce se consideră specific bănățean e specific românesc. Tot ceea ce se poate în-tegra într-un circuit de amploare este nu local ci național.

M. UNGHEANU — Discuția noastră cred că a scos în evidență chiar necesitatea ei. Acolo unde există o tradiție culturală, ea trebuie cu-noscută, analizată, comentată, privită cu ochi critici, valorificată. Este incontestabil că există valori ale acestei zone care merită o difuziune mai largă, care să folosească unui public larg.

ION SÎMBĂR — Reviză preliminară areslei discuzii. Ceea ce se consideră specific bănățean e specific românesc. Tot ceea ce se poate în-tegra într-un circuit de amploare este nu local ci național.

